S. IWANOWSKI

USTRÓJ I ZAKRES DZIAŁALNOŚCI

Władz Państwowych i Samorządowych

RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Z TABELĄ STANOWISK, TYTUŁÓW I PRZYWIĄZANYCH DO POSZCZEGÓLNYCH STANOWISK STOPNI SŁUŻBOWYCH

Staatsbibliothek Krakau

4099

SEMINARYJUM PRAWNICZE I POL.
XII-91
UNIW. JAG.

BIBL. SEMIN. PRAWN. U. J.
Inw: 4099
Dział: XII / 91
w: | t: | egz:

Wydz. Bibl. Prawnicza
1806168893

NAKŁADEM STOW. URZĘDNIKÓW PAŃSTWOWYCH
WARSZAWA 1924 R.

Staatsbibliothek
Krakau

DRUKARNIA POLICYJNA, WARSZAWA, DŁUGA 38.

PRZEDMOWA.

Organizacja władz państwowych w miarę rozszerzenia lub uszczuplenia zakresu czynności, które Państwo przyjmuje na siebie niejednokrotnie ulega różnym zmianom nawet w państwach, które samodzielne istnienie swoje prowadzą od lat wielu.

Nic dziwnego więc, że stworzony w Polsce, bezpośrednio po odzyskaniu bytu samodzielnego, aparat państwowy, który z mocy rzeczy nosił charakter pewnej tymczasowości, ustroju odmiennego w każdej z dzielnic, i wielorodności władz równoległych, dotychczas jeszcze nie jest ostatecznie zorganizowany.

W myśl ogólnych zasad dla organizacji i ustroju władz przez Konstytucję ustalonych przeprowadza się reorganizację już istniejących organów, tworzy się nowe i likwiduje się zbędne.

Celem pracy niniejszej jest dać w ogólnym zarysie obraz obecnego ustroju władz państwowych i samorządowych, zwłaszcza dla tych, którzy będąc powołani do współpracy na rozmaitych stanowiskach w prowadzeniu nawy państwowej, powinni wiedzieć, jak skonstruowany jest aparat państwowy.

S. IWANOWSKI.

Warszawa, we Wrześniu, 1924 r.

CZĘŚĆ PIERWSZA

WŁADZE PAŃSTWOWE.

I.

CIAŁA USTAWODAWCZE.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w art. 2 mówi, że „organami narodu w zakresie ustawodawstwa są **Sejm i Senat**".

Zakres ustawodawstwa państwowego obejmuje według art. 3 Konstytucji „stanowienie wszelkich praw publicznych i prywatnych i sposobu ich wykonania", innymi słowy całe ustawodawstwo w dziedzinie prawa publicznego i prywatnego,

Prawo inicjatywy ustawodawczej przysługuje Rządowi i Sejmowi, natomiast Senat inicjatywy ustawodawczej nie posiada.

Sejm składa się z posłów, wybranych na lat 5 w powszechnem, równem, tajnem, bezpośredniem, proporcjonalnym i stosunkowem głosowaniu (t. zw. sześcioprzymiotnikowe prawo wyborcze).

Prawo wybierania ma każdy obywatel polski bez różnicy płci, z wyjątkiem wojskowych w służbie czynnej, który w dniu ogłoszenia wyborów ukończył 21 rok życia, używa w pełni praw cywilnych i zamieszkuje w okręgu wyborczym przynajmniej od przedednia ogłoszenia wyborów w „Dzienniku Ustaw".

Wybranym może być każdy obywatel mający prawo wybierania do Sejmu, nie wyjmując wojskowych, niezależnie od miejsca zamieszkania o ile ukończył lat 25.

Ilości członków izby posłów Konstytucja nie oznacza, pozostawiając to ordynacji wyborczej, która ustala tę ilość w stosunku jednego posła na 50,000 ludności.

Senat składa się z członków, wybranych przez poszczególne województwa również w głosowaniu sześcio-przymiotnikowem, przyczem czynne prawo wyborcze do Senatu nabywa się dopiero z 30, zaś prawo bierne wyborcze z 40 latami życia. Wyborcy do Senatu muszą być zamieszkali w okręgu wyborczym przynajmniej od roku w dniu ogłoszenia wyborów. W stosunku do liczby myndatów sejmowych na ilość mieszkańców, liczba mandatów do Senatu wynosi $^1/_4$ część.

Wzajemny stosunek obu organów ustawodawstwa do siebie określa art. 35 Konst. w ten sposób, że każdy projekt Ustawy, uchwalony przez Sejm przekazany będzie Senatowi do rozpatrzenia, i jeżeli Senat nie podniesie do dni 30 żadnych przeciw niemu zarzutów, projekt staje się ustawą. Jeżeli Senat przedłożony sobie projekt postanowi zmienić lub odrzucić, powinien zapowiedzieć to Sejmowi w ciągu powyższych 30 dni, a najdalej w ciągu następnych 30 dni zwrócić Sejmowi z proponowanemi zmianami. Jeżeli Sejm proponowane przez Senat zmiany uchwali zwykłą większością albo odrzuci większością $^{11}/_{20}$ głosujących Ustawa nabiera moc prawną w brzmieniu, ustalonym ponowną uchwałą Sejmu.

Sejm i Senat zwołuje, otwiera, odracza i zamyka Prezydent Rzeczypospolitej. Sejm winien być zwołany na pierwsze posiedzenie w trzeci wtorek po dniu wyborów i corocznie najpóźniej w październiku na sesję zwyczajną celem uchwalenia budżetu, stanu liczebnego i poboru wojska, oraz innych spraw bieżących.

Wypadki zebrania się Sejmu na sesję nadzwyczajną są określone w Konstytucji.

Sejm może się rozwiązać mocą własnej uchwały, powziętej większością $^2/_3$ głosów przy obecności połowy ustawowej liczby posłów. Prezydent Rzeczypospolitej może rozwiązać Sejm za zgodą $^3/_5$ ustawowej liczby członków Senatu.

Rozwiązanie Sejmu pociąga za sobą automatyczne rozwiązanie się i Senatu.

Sejm i Senat wybierają ze swego grona *marszałka i jego zastępców, sekretarzy i komisje.* Sposób i porządek obrad sejmowych i Senatu, rodzaj i ilość Komisji, liczbę *vice-marszałków* i sekretarzy, prawa i obowiązki marszałka określają osobne regulaminy.

Sejm może wyłaniać i naznaczać dla zbadania poszczególnych spraw *komisje nadzwyczajne* z prawem przesłuchiwania stron interesowanych, oraz wzywania świadków i rzeczoznawców. Tak posłowie na Sejm, jak i członkowie Senatu mają prawo zwracać się z interpelacjami do Rządu i do poszczególnych Ministrów.

II.

PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ.

W zakresie władzy wykonawczej Konstytucja Państwa Polskiego uznaje za organ Narodu Prezydenta Rzeczypospolitej wraz z odpowiedzialnymi Ministrami. Prezydenta Rzeczypospolitej wybierają na lat 7 bezwzględną większością głosów Sejm i Senat, połączone w Zgromadzenie Narodowe.

Prezydent Rzeczypospolitej jest zarazem najwyższym zwierzchnikiem sił zbrojnych Państwa, nie może jednak sprawować naczelnego dowództwa w czasie wojny.

Naczelnego Wodza sił zbrojnych Państwa na wypadek wojny mianuje Prezydent Rzeczypospolitej w drodze Ustawą Konstytucyjną przewidzianej.

Prezydent Rzeczypospolitej reprezentuje Państwo na zewnątrz, przyjmuje i wysyła przedstawicieli dyplomatycznych.

Prezydent Rzeczypospoljtej podpisuje ustawy wraz z odpowiedniemi Ministrami i zarządza ich ogłoszenie, on zwołuje, otwiera, odracza i zamyka Sejm i Senat i może, przy warunkach Ustawą Konstytucyjną określonych, Sejm rozwiązać.

Celem wykonania Ustaw Prezydent może wydawać rozporządzenia wykonawcze z powołaniem się jednak na upoważnienia ustawowe.

Mocen jest również Prezydent Rzeczypospolitej wydawać i inne rozporządzenia zgodne z ustawami, zarządzenia, rozkazy i zakazy i w razie potrzeby przeprowadzić je przymusowo.

Wogóle wszystkie funkcje władzy publicznej, które nie należą do ustawodawstwa, lub sądownictwa i samorządu wchodzą w zakres kompetencji Prezydenta.

Prezydent Rzeczypospolitej sprawuje władzę wykonawczą przez odpowiedzialnych przed Sejmem Ministrów i podległych mu urzędników.

Każdy akt rządowy Prezydenta wymaga dla swej ważności podpisu Prezesa Rady Ministrów i właściwego Ministra.

III.

RADA MINISTRÓW i MINISTROWIE.

1. Rada Ministrów.

Ministrowie tworzą **Radę Ministrów** pod przewodnictwem *prezesa Rady Ministrów* i ponoszą solidarną odpowiedzialność konstytucyjną i parlamentarną za ogólny kierunek działalności Rządu.

Niezależnie od odpowiedzialności solidarnej, każdy Minister z osobna w swoim zakresie odpowiedzialny jest za działalność w urzędzie, oraz za działalność podległych mu organów administracyjnych.

Solidarna i indywidualna odpowiedzialność obowiązuje również Ministrów za akta rządowe Prezydenta Rzeczypospolitej. Prezesa Rady Ministrów mianuje i odwołuje Prezydent Rzeczypospolitej, na wniosek Prezesa Rady Ministrów mianuje on i odwołuje Ministrów i na wniosek Rady Ministrów obsadza urzędy cywilne i wojskowe, zastrzeżone w ustawach.

Organizacji i ustroju władz Konstytucja szczegółowo nie określa, dając w tym względzie jedynie zarys ogólny. Art. 63 Ust. Konst. stanowi, że liczbę, zakres działania i wzajemny stosunek Ministrów, jak również kompetencje Rady Ministrów określi osobna ustawa.

Statut organizacyjny Rady Ministrów, jako ciała kollegjalnego i poszczególnych Ministerstw znajdujemy już w dekrecie Rady Regencyjnej z dnia 31. I. 18 r. o tymczasowej organizacji władz naczelnych w Królestwie Polskiem [1]).

Rada Ministrów, zgodnie z postanowieniami wspomnianego dekretu jest naczelnym organem zbiorowym, stanowiącym Rząd Państwa Polskiego. Zwołuje ją Prezydent Ministrów bądź z własnej inicjatywy, bądź na żądanie poszczególnych Ministrów.

W razie nieobecności Ministra zastępuje go z głosem stanowczym tylko w sprawach danego Ministerstwa dotyczących właściwy Podsekretarz Stanu, ew. jeden z Naczelników Sekcji przez Ministra naznaczony.

Rada Ministrów ustala program rządowy oraz ogólne zasady polityki rządowej, rozpoznaje sprawozdanie poszczególnych Ministrów i uzgadnia ich działalność.

---

[1]) Dz. Pr. P. P. Nr. 1. poz. 1. 1918 r.

Wszelkie sprawy, wychodzące poza zakres kompetencji oddzielnych Ministrów, lub też dotyczące kilku Ministerstw, rozstrzyga Rada Ministrów.

2. Ogólna organizacja Ministerstw.

Poszczególni Ministrowie w przekazanych im zakresach służby publicznej stanowią naczelną władzę rządzącą.

Dekretem Rady Regencyjnej z dn. 31. I. 1918 r. utworzone zostały Ministerstwa: Spraw Wewnętrznych, Sprawiedliwości, Skarbu, Oświaty i Wyznań, Rolnictwa, Przemysłu i Handlu, Opieki Społecznej i Ochrony Pracy oraz Departament Spraw Politycznych i Komisja Wojskowa.

Dekretem Rady Regencyjnej z dn. 26. X. 1918 r. Departament Spraw Politycznych przekształcony został na Min. Spraw Zagranicznych, zaś Komisja Wojskowa na Ministerstwo Spraw Wojskowych. Tymże dekretem utworzone zostało Ministerstwo Komunikacji, Dekretem z dn. 8. II. 1919 r. Ministerstwo Komunikacji zostało przemianowane na Ministerstwo Kolei Żelaznych, a Ustawą z dn. 12. VI. 1924[1]) r. na Ministerswo Kolei.

Dekretem Naczeln. Państwa z dn. 16. I. 1919 r.[2]) powołane zostało do życia Ministerstwo Robót publicznych, a Ustawą z dn. 6. VII. 1923 r.[3]). Ministerstwo Reform Rolnych[4]).

Ministerstwa dzielą się w/g swych statutów organizacyjnych, zatwierdzonych Rozporządzeniem Rady Ministrów z dn. 18. III. 1921 r.[5]). na *Departamenty;* Departamenty na *Wydziały*. Na czele Departamentów stoją *Dyrektorzy*. Wydziałami kierują *Naczelnicy Wydziałów*. Przy większej części Ministerstw istnieją jeszcze różne inne instytucje pod rozmaitemi nazwami, jak to: Główne Urzędy, Dyrekcje, Zarządy i t. p.

Rozporządzeniem Rady Ministrów z dn. 26. VI. 1924 r. dla poszczególnych władz i urzędów Rzeczypospolitej ustanawia się tabela (szemat) stanowisk tudzież tytułów i stopni

---

[1]) Dz. Ust. Nr 57, poz 580.

[2]) Dz. Pr. P. P, Nr 8, poz. 118.

[3]) Dz. Ust. Nr 71, poz. 556.

[4]) Utworzone innymi jeszcze aktami Ministerstwa Aprowizacji, Kultury i Sztuki, Poczt i Telegrafów, Zdrowia Publicznego oraz b. Dzielnicy pruskiej, obecnie już nie istnieją, a kompetencja ich została odpowiednio podzielona pomiędzy inne resorty.

[5]) Monitor Polski Nr 74, poz. 115.

służbowych do tych stanowisk przywiązanych. Wykaz stanowisk Rada Ministrów uchwala na każdy rok budżetowy na wniosek właściwego ministra, przedstawiony w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

3. Poszczególne ministerstwa.

Kompetencję poszczególnych ministerstw Dekret Rady Regencyjnej i późniejsze ustawy i rozporządzenia ustalają jak następuje:

A) Do **Ministra Spraw Wewnętrznych** należy prowadzenie wszelkich spraw, wchodzących w zakres ogólnego zarządu krajowego i dozoru nad samorządem miejscowym, policji wszelkiego rodzaju [1]), służby zdrowia, sprawy naturalizacji państwowej, statystyki ogólnej, zarządu ubezpieczeń państwowych prócz ubezpieczeń społecznych, nadzór nad prasą, sprawy mniejszości narodowych, wreszcie sprawy natury wewnętrznej dla innych Ministerstw niezastrzeżone.

W szczególności: 1) w zakresie zarządu służby zdrowia do kompetencji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych przeszły na mocy Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 18. I. 1924 r. sprawy, które stanowiły kompetencję Ministerstwa Zdrowia Publicznego, zniesionego Ustawą z dn. 28. XI. 1923 r. Bezpośrednie prowadzenie tych spraw, bliżej określonych w zasadniczej Ustawie sanitarnej z dn. 19.VII. 1919 r.[2]) ześrodkowane obecnie jest w *Generalnej Dyrekcji służby zdrowia*, 2) organizację statystyki administracyjnej określa Ustawa z dn. 1. VI. 1923 r.[3]); organem naczelnym państwowej statystyki administracyjnej jest *Główny Urząd Statystyczny* z *Główną Radą Statystyczną* w charakterze organu doradczego; zadaniem Głównego Urzędu Statystycznego jest:

a) przeprowadzanie badań statystycznych w/g programu, zatwierdzonego przez Radę Ministrów na wniosek Min. Spraw Wewnętrznych.

b) nadawanie jednolitego kierunku wszystkim badaniom statystycznym, podejmowanym przez polskie władze państwowe, z wyjątkiem tych tylko badań, które drogą specjalnej ustawy przekazane są innemu urzędowi.

---

[1]) Podległej na mocy Ust. z dn. 24. VII. 1919 r. o policji państwowej (Dz. Pr. Nr 61, poz. 363) *Głównemu Komendantowi Policji.*

[2]) Dz. Pr. Nr 63, poz. 371.

[3]) Dz. Ust. Nr 60, poz. 436.

c) ogłaszanie wyników badań statystycznych, przeprowadzonych zarówno przez Główny Urząd Statystyczny, jak również przez inne urzędy państwowe.

Przy Ministerstwie Spraw Wewnętrznych czynne są nadto: *Biuro Generalnego Komisarza Wyborczego*, które w myśl ordynacji wyborczej funkcjonuje wraz z Państwową Komisją Wyborczą przez całą kadencję izb ustawodawczych, oraz *Trybunał Dyscyplinarny dla urzędników samorządowych b. dzielnicy pruskiej* [1]).

B) Do **Ministra Sprawiedliwości** należą wszelkie sprawy dotyczące zarządu wymiaru sprawiedliwości i z tym zarządem związane, kierownictwo więzieniami, tudzież wydawanie „Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej".

Przy Ministerstwie Sprawiedliwości pracuje *Komisja Kodyfikacyjna*, której zadaniem jest unifikacja przepisów prawa cywilnego, karnego, handlowego i procesowego dla całego Państwa.

Organami wymiaru sprawiedliwości, w/g Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej są niezawisłe sądy.

Najwyższą instancją sądową z właściwością działania na cały obszar Rzeczypospolitej jest *Sąd Najwyższy* w Warszawie.

Sąd najwyższy rozpoznaje jako instancja kasacyjna odwołanie stron od wyroków i orzeczeń sądów II instancji, t. j. apelacyjnych w tym wypadku, gdy strona wnosząca skargę twierdzi, że przy wydaniu wyroku pogwałcone zostały przepisy prawa materjalnego lub procesowego.

W razie jeśli Sąd Najwyższy uzna słuszność skargi, wówczas uchyla zaskarżony wyrok i zwraca akta Sądowi, który wyrok wydał celem ponownego osądzenia w innym składzie sędziów.

Na czele Sądu Najwyższego stoi *Pierwszy Prezes*, będący jednocześnie przewodniczącym *Trybunału Stanu* przed którym odpowiadają Prezydent Rzeczypospolitej i Ministrowie za zdradę kraju, pogwałcenie Konstytucji lub przestępstwa karne.

Sąd Najwyższy dzieli się na Izby, których kompetencje obejmują poszczególne byłe dzielnice Rzeczypospolitej.

Przy Sądzie Najwyższym, jak i przy innych sądach niejednoosobowych czynną jest Prokuratura, jako rzecznik oskarżenia publicznego (z urzędu) z *Pierwszym Prokuratorem* na czele.

Administracyjnie dla wymiaru sprawiedliwości Państwo Polskie podzielone jes na *okręgi apelacyjne*, mianowicie: kra-

[1]) Lokalne organy Min. Spraw Wewn. patrz w rozdziałach VI i VIII.

kowski, lwowski, warszawski, lubelski, wileński, poznański, toruński i katowicki.

Sąd apelacyjny jest II instancją, odwoławczą w stosunku do Sądów Okręgowych.

Jeśli Sąd Apelacyjny uzna zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego za słuszny, to zatwierdza go, w przeciwnym razie uchyla go i sam wydaje nowy wyrok.[1])

Na czele Sądu Apelacyjnego stoi Prezes.

Sąd Apelacyjny dzieli się na Wydziały, osobne dla spraw cywilnych i karnych z potrzebną ilością sędziów w każdym. *Sądy Okręgowe*, których jest 50 na terenie Rzeczypospolitej rozpoznają sprawy większej wagi, cywilne i karne, jako I instancja, i sprawy mniejszej wagi jako instancja II, odwoławcza od wyroków Sądu Pokoju (powiatowych).

Rodzaj spraw należących do właściwości Sądów Okręgowych, jako I instancji określają dzielnicowe Ustawy postępowania karnego i cywilnego oraz Ustawy specjalne. Organizacja Sądów Okręgowych jest takaż jak i Sądów Apelacyjnych.

Przy Sądach Apelacyjnych i Okręgowych ustanowione są urzędy Prokuratorów, mających do pomocy pewną liczbę podprokuratorów.

Sądy Pokoju (powiatowe) wyrokują tylko jako instancja I w sprawach mniejszej wagi.

Śledztwo wstępne w sprawach podlegających właściwości Sądów Okręgowych przeprowadzają *Sędziowie Śledczy*, podlegli bezpośrednio Prezesowi odnośnego Sądu Okręgowego.

C. Kompetencję **Ministerstwa Skarbu** stanowią: zarząd wszelkich spraw wchodzących w zakres skarbowości państwowej oraz polityki finansowej państwa, podatków, ceł, spraw monetarnych i emisyjnych[2]), spraw związanych z emeryturami i zaopatrzeniami cywilnemi i wojskowemi na Skarbie ciążącemi, nadzór nad zakładami kredytowemi i asekuracyjnemi, oraz wszelkiego rodzaju stowarzyszeniami kredytowemi. Poza Departamentami przy Ministerstwie Skarbu czynne są

---

[1]) Od wyroków wydanych przez sądy okręgowe z udziałem przysięgłych dopuszczalne jest tylko wniesienie skargi kasacyjnej do Sądu Najwyższego.

[2]) Wypuszczanie biletów bankowych, będących prawnym środkiem płatniczym stanowi do 31 grudnia 1944 r. wyłączny przywilej spółki akcyjnej pod nazwą „*Bank Polski*“ (patrz „Statut Banku Polskiego“, Dz. Ust. Nr. 8, poz. 75, 1924 r.)

Centralna Kasa Państwowa, Urząd Pożyczek Państwowych, Urząd Kontroli Ubezpieczeń, Państwowa Rada Finansowa, Rada Towarowa dla spraw celnych, Państwowe Zakłady Graficzne, Dyrekcje Monopolów tytuniowego i spirytusowego, Dyrekcja Loterji Państwowej; Ustawą z dn. 4. VII. 1923 r.[1]) pod zarząd Ministra Skarbu przekazany został *Główny Urząd Likwidacyjny*, utworzony dekretem Nacz. Państwa z dn. 31. I. 1919 r.

Do zakresu działania Głównego Urzędu Likwidacyjnego należą następujące sprawy:

a) ustalenie wysokości strat, poniesionych wskutek wojny przez Państwo i poszczególnych jego obywateli,

b) przygotowanie i prowadzenie wszelkich spraw tyczących się rozrachunku Państwa Polskiego z innemi państwami z powodu przynależności ziem Rzeczypospolitej Polskiej do b. państw zaborczych lub z powodu okupacji,

c) uzyskanie wszelkich odszkodowań i rozrachunek z poszkodowanemi,

d) inne sprawy likwidacyjne, wynikające z wojny światowej i polsko-rosyjskiej,

e) sprawy, które na mocy ustaw i rozporządzeń przekazano do wykonania Głównemu Urzędowi Likwidacyjnemu. W Warszawie i w Poznaniu istnieją osobne *Komitety Likwidacyjne*, których zadaniem jest prowadzenie wszelkich spraw, związanych z likwidacją na obszarach Rrzeczyp. Polsk. własności niemieckiej, podlegającej likwidacji na mocy postanowień Trakt. Wersalskiego.

D) **Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego** zarządza szkolnictwem wszelkich stopni i typów, opiekuje się nauką, literaturą i sztuką, archiwami i zbiorami państwowemi, bibljotekami publicznemi, czytelniami, muzeami i teatrami, oraz wykonuje wszelkie prawa i opiekę Państwa w sprawach wyznaniowych.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego utrzymuje szkoły powszechne, seminarja nauczycielskie, preparandy nauczycielskie, szkoły specjalne, średnie szkoły ogólno-kształcące i zawodowe.

Do rzędu uczelni wyższych, będących w zarządzie Min. Wyzn. Rel. i Ośw. Publ. należą uniwersytety: *warszawski, poznański, jagielloński w Krakowie, Jana Kazimierza we Lwowie, Stefana Batorego w Wilnie*, politechniki: *warszawska i lwowska, Aka-*

[1]) Dz Ust. Nr. 75, poz. 583.

demja Górnicza w Krakowie, Akademja Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie, Państwowy Instytut Dentystyczny, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Państwowy Instytut Pedagogiczny w Warszawie, oraz *Akademja sztuk pięknych w Krakowie.*

E) Do **Ministerstwa Rolnictwa** należą sprawy rolnictwa, leśnictwa[1]), służby weterynaryjnej, spółek rolniczych, zarówno wytwórczych jak i handlowych, oraz zarząd wszelkiego rodzaju dóbr państwowych, lub znajdujących się pod administracją rządową.

Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych zarządza nadto *Państwowym Instytutem Naukowym Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach, Stacją Botaniczno-rolniczą we Lwowie, Państwowym Instytutem Meteorologicznym w Warszawie i ludowemi szkołami rolniczemi.*

Do tegoż Ministerstwa należy *zarząd rybactwa i zarząd stadnin państwowych.*

F) Do **Ministerstwa Przemysłu i Handlu** należą: organizacja przemysłu, nadzór nad wykonaniem ustaw przemysłowych i handlowych i ochrona handlu, sprawy górnictwa, miary i wagi, sprawy patentów na wynalazki techniczne oraz rejestracji wzorów i znaków technicznych, sprawy probiercze, sprawy przemysłowych i handlowych towarzystw akcyjnych, spółek i stowarzyszeń, wszystkie sprawy dotyczące marynarki handlowej (z urzędem w Wejherowie[2]) oraz Państwowy Instytut geologiczny z oddziałem w Krakowie.

Bezpośrednio *Wyższemu Urzędowi Górniczemu* w Warszawie podlegają utworzone Rozporządzeniem Min. Przemysłu i Handlu z dn. 19. IX. 1922 r. *okręgi górnicze:* sosnowiecki, dąbrowiecki, częstochowski i radomski, sprawujące zarząd spraw górniczych w poszczególnych częściach Państwa.

Województwo śląskie stanowi odrębny okręg administracyjny Urzędu Górniczego w Katowicach, obejmujący urzędy górnicze w Rybniku, w Królewskiej Hucie, Katowicach i w Tarnowskich Górach.

---

[1]) Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 28. VI. 1924 r. (Dz. Ust. Nr. 56, poz. 570) zatwierdzony został statut przedsiębiorstwa pod nazwą „Polskie Lasy Państwowe", mającego na celu prowadzenie gospodarki w lasach państwowych.

[2]) Zakres działania Ministra Przemysłu i Handlu w dziedzinie marynarki wyszczególniony jest w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dn. 1. VII. 1921 r. (Dz. Ust. Nr. 103, poz. 742).

Głównemu Urzędowi Miar podlegają *okręgowe urzędy legalizacji narzędzi mierniczych* w Warszawie, Lublinie, Lwowie, Wilnie i Mysłowicach.

Głównemu Urzędowi Probierczemu podlegają *okręgowe urzędy probiercze* w Krakowie, Lwowie, Poznaniu i Wilnie.

Ustawą z dn. 5. III. 1923 r.[3]) pod naczelne kierownictwo Ministra Przemysłu i Handlu przekazany został zarząd poczt i telegrafów, wykonywany przez ustanowioną Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 18. I. 1924 r. *Generalną Dyrekcję Poczt i Telegrafów.*

Zakres działania Generalnej Dyrekcji Poczt i Telegrafów obejmuje wszystkie władze, urzędy i urządzenia pocztowe, telegraficzne, telefoniczne i radjotelegraficzne.

Stanowi ona w ramach Ministerstwa Przemysłu i Handlu odrębną jednostkę administracyjną i porozumiewa się bezpośrednio z innymi Ministerstwami i władzami centralnymi, oraz zagranicznymi zarządami pocztowemi i telegrafjcznymi w sprawach wchodzących w zakres zarządzeń Poczt i telegrafów.

G) Do **Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej** należą sprawy dobroczynności publicznej, opieki państwowej nad inwalidami wojennymi, nad ofiarami wojny i wypadków politycznych, opieka nad młodzieżą, dziećmi i niezdolnymi do pracy, urządzenie schronisk, przytułków i przystani, pomoc doraźna poszkodowanym przez wypadki żywiołowe, popieranie akcji samopomocy społecznej, państwowe pośrednictwo pracy, przygotowania prawodawstwa ochrony pracy i ubezpieczeń społecznych.

Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 18. I. 1924 r. Ministrowi Pracy i Opieki społecznej przekazane zostały jeszcze następujące sprawy zniesionego Minist. Zdrowia Publicznego: lekarska opieka nad dzieckiem i macierzyństwem (bez eugeniki i szpitalnictwa), współdziałanie w sprawach lekarskiej opieki nad inwalidami i kalekami, sprawy osiedleńcze (bez hygieny i sanitarnej inspekcji mieszkań), sprawy hygieny pracy w przemyśle, górnictwie, rzemiosłach, komunikacji lądowej i wodnej, sprawy opiekuńcze instytucji i towarzystw o celach leczniczych i hygienicznych.

Nadto pod zarządem Min. Pracy i Opieki Społecznej pozostają: 1) Inspekcja Pracy z *Głównym Inspektoratem Pracy*

[3]) Dz. Ust. Nr. 9, poz. 85.

na czele, do zakresu kompetencji której należy, według Dekretu z dn. 3. I. 1919 r.[1]) nadzór nad należytym stosowaniem przepisów prawa o ochronie pracy we wszystkich dziedzinach pracy najemnej i zapewnieniem pracownikom korzyści przyznanych im przez obowiązujące socjalno-polityczne prawodawstwo; 2) *Główny Urząd Ubezpieczeń Społecznych*, utworzony Rozporządzeniem Min. Pr. i Opieki Społ. z dn. 9. VII. 1924 r.[2]) w celu wykonywania ogólnego kierownictwa oraz nadzoru w dziale ubezpieczenia na wypadek choroby; 3) *Urząd Emigracyjny* którego działalność obejmuje wszystkie sprawy, dotyczące emigracji, reemigracji, imigracji i opieki nad wychodźcami.

Na mocy Ust. z dn. 18. VII. 1924 r. o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia[3]) przy Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej utworzony został jako osoba prawna *fundusz bezrobocia*, którego zarząd główny pozostaje pod kierownictwem Ministra Pracy i Opieki Społecznej.

H) **Ministerstwo Spraw Zagranicznych** załatwia wszelkie sprawy ogólno-polityczne z utrzymywania stosunków z państwami obcemi i ochrony obywateli polskich przebywających zagranicą wynikających.

Przedstawicielstwa dyplomatyczne zagranicą w postaci *Poselstw* dzielą się w zależności od znaczenia placówki na 3 klasy.

W Paryżu, Londynie, Waszyngtonie, Rzymie, Berlinie, Madrycie, Tokio, Moskwie, Charkowie, Konstantynopolu, Genewie (Liga Narodów) Poselstwa są I klasy.

Konsulaty, których zadaniem jest opieka prawna i moralna nad obywatelami polskimi zagranicą i współdziałanie z nimi na gruncie interesów gospodarczych, oświatowych, kulturalnych i t. p. również dzielą się na kategorje:

Konsulaty Generalne I i II klasy, oraz Konsulaty i Vice-Konsulaty I i II klasy.

W wolnym mieście Gdańsku interesy Polski reprezentuje *Komisarz Generalny*.

I) **Ministerstwo Robót Publicznych** według Ustawy z dn. 29. IV. 1919 r. ma następujący zakres działania:

1. Budownictwo wodne, a w szczególności budowa i utrzymanie dróg wodnych śródziemnych, regulacji rzek

---

[1]) Dz. Pr. Nr. 5, poz. 90.
[2]) Dz. Ust. Nr 63, poz. 619.
[3]) Dz Ust. Nr. 67, poz. 650.

spławnych i granicznych, budowa i utrzymanie portów i przystani rzecznych, żegluga śródziemna, regulacja rzek niespławnych. budowa zbiorników wody, kataster sił wodnych, Państwowe stacje doświadczalne wodne, zużytkowanie sił wodnych do uzyskania energji elektrycznej, meljoracje pierwszorzędne, zachowanie potoków górskich, współdziałanie w meljoracjach rolnych, i opinjowanie odnośnych projektów, nadzór nad gospodarką wodną organów samorządnych i osób prywatnych.

2. Budowa i utrzymanie publicznych dróg kołowych i mostów, tudzież nadzór nad gospodarką drogową organów samorządowych.

3. Budowa, utrzymanie i zarząd wszelkich budynków państwowych z wyjątkiem kolejowych, górniczych i strategicznych, nadzór nad gospodarką budowlaną organów samorządowych i instytucji o charakterze publicznym

4. Osadnictwo ludzkie, a w szczególności regulacja i zabudowanie miast, wsi i zdrojowisk, kanalizacja, wodociągi, polityka budowlana.

5. Budowa osad, zniszczonych przez wojnę i klęski elementarne.

6. Pomiary ogólne kraju i szczegółowe zdjęcia geometryczne dla sporządzenia map katastralnych, poszukiwanie i badanie materjałów budowlanych.

7. Popieranie ruchu turystycznego.

8. Ogólna administracja i policja techniczna z wyjątkiem policji kolejowej, górniczej i przemysłowej, wydawanie zezwoleń administracyjno-technicznych, wydawanie przepisów budowlanych w interesie dobra i bezpieczeństwa publicznego, wreszcie przygotowanie projektów ustawodawczych w powyższych sprawach technicznych.

9. Współdziałanie z innemi Ministerstwami w sprawach technicznych, a mianowicie:

a) z Min. Wyznań Religijnych i Oświaty Publiczn. w organizacji szkolnictwa technicznego i zawodowego,

b) z Ministerstwem Przemysłu i Handlu w sprawach patentowych, miar i wag, tudzież elektryfikacji kraju,

c) z Ministerstwem Zdrowia w sprawach osiedleńczo-mieszkaniowych i hygienicznych.

Jako druga instancja w sprawach technicznych, należących do zakresu działania Min. Rob. Publicznych powołane są *Okręgowe Dyrekcje Robót Publicznych* przy Województwach.

J) Zakres działania **Min. Ref. Rolnych** w/g. Ust. z dnia 11. VIII 1923 r.[1]) stanowi przebudowa ustroju rolnego, tudzież regulowanie nowego ustroju rolnego.

W szczególności do kompetencji tego Ministerstwa należą:

A) Przygotowanie projektów ustaw w przedmiocie przebudowy i regulowania ustroju rolnego.

B) Wykonywanie ustaw, dotyczących tej przebudowy, a mianowicie:

a) zapewnienie potrzebnej do państwowej parcelacji i kolonizacji ilości ziemi, jej rozparcelowanie i skolonizowanie,

b) regulowanie spraw, dotyczących ustroju gospodarstw rolnych, jak to: scalanie gruntów, układu służebności, podziału gruntów wspólnych,

c) regulowanie obrotu ziemią,

d) organizacja urzędów ziemskich.

e) sprawy *Państwowego Banku Rolnego* w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu i Ministerstwem Rolnictwa i Dóbr Państwowych, oraz inne sprawy mające na celu sfinansowanie reformy rolnej,

f) udzielanie upoważnień osobom fizycznym i prawnym do przeprowadzania pod nadzorem i w granicach, przez Min. Ref. Rolnych ustalonych prac, związanych z przebudową ustroju rolnego i regulowaniem struktury gospodarstw rolnych, (parcelacje, komasacje, likwidacje serwitutów, podział gruntów wspólnych, zamiana gruntów) oraz wykonywanie nadzoru nad ich działalnością,

g) przeprowadzanie wszelkich czynnności technicznych związanych z przebudową ustroju rolnego, udzielanie w tym względzie osobom fizycznym i prawnym co do tych czynności prawnie uzdolnionym, upoważnień, oraz nadzór nad ich działalnością.

C) Sprawy b. pruskich komisji generalnych i specjalnych, b. pruskiej komisji kolonizacyjnej i b. Urzędu Osadniczego w Poznaniu, b. austrjackich komisji agrarnych i komisji obrotu ziemią, tudzież sprawy włości rentowych b. zaboru austrjackiego i pruskiego.

D) Likwidacja spraw b. państwowych banków agrarnych na ziemiach polskich, a w szczególności sprawy oddziałów b. rosyjskiego banku Włościańskiego i Szlacheckiego i b. pruskich banków rentowych, oraz regulowanie i zlikwidowanie

[1]) Dz. Ust. Nr. 90, poz: 706.

spraw, dotyczących aktów organizacji ziemskich włościan na terenie b. zaboru rosyjskiego.

E) Inne sprawy, przekazane przez Ustawę Ministrowi Reform Rolnych.

W sprawach związanych z wytwórczością rolną Min. Ref. Rolnych działa w porozumieniu z Min. Rolnictwa i Dóbr Państwowych. Władzami wykonawczemi są *okręgowe urzędy ziemskie*, podległe bezpośrednio Min. Reform Rolnych i *powiatowe urzędy ziemskie*, podległe właściwym okręgowym urzędom ziemskim.

K) Do zakresu działania **Ministra Kolei** w myśl Ust. z dn. 12. VI. 1924 r. o zakresie działania Ministra Kolei Żelaznych i o organizacji urzędów kolejowych [1]) należy naczelny zarząd kolei państwowych i innych w zarządzie państwowym pozostających, jakoteż zwierzchni nadzór nad kolejami prywatnemi, poruszanemi siłą mechaniczną, nie wyłączając tramwajów, oraz nad lotnictwem cywilnem.

Minister kolei zarządza polskiemi kolejami państwowemi, jako przedsiębiorstwem państwowem, na podstawie samodzielnego budżetu.

W szczególności do zakresu działania Ministra Kolei należy:

1. Ustalenie organizacji, zakresu działania i odpowiedzialności dyrekcji i innych podległych organów kolejowych w ramach statutu o państwowym zarządzie kolei, wydanego rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej na podstawie uchwały Rady Ministrów.

2. Regulowanie stosunku służbowego personelu kolejowego na zasadach pragmatyki, uchwalonej przez władzę ustawodawczą.

3. Naczelne kierownictwo budową, względnie przebudową kolei państwowych, oraz wszelkiem budownictwem dla potrzeb tych kolei, współudział w koncesjonowaniu kolei na podstawie obowiązujących ustaw, oraz zwierzchni nadzór nad budową kolei prywatnych.

4. Nabywanie dla potrzeb kolejowych nieruchomości i przeprowadzanie wpisania ich własności na rzecz Skarbu Państwa.

5. Naczelne kierownictwo budowy i utrzymanie kolejowej sieci telegraficznej, telefonicznej i sygnałowej, oraz innych środków łączności, z uwzględnieniem obowiązujących ustaw.

---

[1]) Dz. Ust. Nr. 57, poz. 580.

6. Ustalanie typów i normalnych konstrukcji budowli taboru, urządzeń kolejowych, telegrafu, telefonów, sygnałów i innych środków łączności dla kolei państwowych. Zatwierdzanie ich dla kolei prywatnych, z uwzględnieniem obowiązujących ustaw.

7. Wydawanie w drodze rozporządzeń, do czasu uchwalenia odpowiedniej ustawy, przepisów, dotyczących prowadzenia i bezpieczeństwa ruchu, utrzymania kolei i porządku na kolejach, oraz postanowień i przepisów, obowiązujących pod tym względem tak publiczność, jak i zarząd kolejowy w ich stosunkach wzajemnych.

8, Wydawanie w drodze rozporządzeń regulaminów przewozowych na kolejach w porozumieniu z Ministrami Sprawiedliwości, Przemysłu i Handlu, oraz Rolnictwa i Dóbr Państwowych, w granicach obowiązujących ustaw.

9. Ustalanie taryf na kolajach państwowych i zatwierdzanie ich na kolejach prywatnych w porozumieniu z Ministrami Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Dóbr Państwowych i ich ogłaszanie w drodze rozporządzeń.

10. Ustalanie w porozumieniu z odnośnymi ministrami warunków i przepisów przewozu kolejami poczty, transportów wojskowych i policyjnych oraz organów bezpieczeństwa publicznego wogóle.

11. Współudział w wydawaniu na podstawie obowiązujących ustaw rozporządzeń, dotyczących służby sanitarnej, weterynaryjnej i policyjnej na kolejach państwowych i prywatnych.

12, Ustalanie organizacji i koncesjonowanie lotnictwa cywilnego w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych, Spraw Wojskowych oraz Przemysłu i Handlu.

13, Wszelkie inne sprawy, przekazane Ministrowi Kolei Żelaznych w drodze ustawodawczej.

Minister Kolei wykonywa swą władzę przy pomocy organów Ministerstwa przez *Dyrekcje Kolei Państwowych* oraz urzędy i inne kolejowe jednostki administracyjne.

Dyrekcje Kolei Państwowych sprawują w swych okręgach, pod jednolitem zwierzchniem kierownictwem i nadzorem Ministra Kolei, bezpośredni zarząd wszystkich kolei państwowych, jakoteż prywatnych, przez Państwo zarządzanych i załatwiają ostatecznie wszelkie zażalenia i odwołania przeciw zarządzeniom i orzeczeniom, wydanym przez podległe im urzędy i organa, z wyjątkiem spraw, dla których od-

nośne ustawy, przepisy i rozporządzenia wyraźnie dopuszczają odwołanie do decyzji Ministra. Ilość, siedziby i granice okręgów Dyrekcji Kolei Państwowych wyznacza Minister Kolei, przyczem granice te winny być możliwie uzgodnione z zasadniczym podziałem administracyjnym Państwa.

Na mocy dotychczasowych rozporządzeń utworzone zostały *Warszawska, Radomska, Wileńska, Poznańska, Gdańska, Krakowska, Lwowska, Katowicka i Stanisławowska Dyrekcje Kolei.*

IV.

ORGANY NIEWCHODZĄCE W SKŁAD MINISTERSTW.

1. Bezpośrednio od Prezesa Rady Ministrów zależne są następujące instytucje: Najwyższa Komisja Dyscyplinarna, Prokuratorja Generalna, Nadzwyczajny Komisarz Oszczędnościowy, oraz przedsiębiorstwa państwowe „Polska Agencja Telegraficzna" i wydawnictwo „Monitor Polski" „Dziennik Urzędowy Rzeczypospolitej Polskiej".

a) *Najwyższa Komisja Dyscyplinarna*, utworzona Ustawą z dn. 17. IX. 1922 r.[1]) orzeka w ostatniej instancji o karach, nakładanych na urzędników za przewinienia służbowe.

b) *Prokuratorja Generalna Rzeczypospolitej* utworzona Ustawą z dn. 31. VII. 1919 r.[2]) powołana jest do obrony prawnej i zastępstwa prawnego prywatno-prawnych i publicznych interesów Państwa i podmiotów prawnych pod względem opieki prawnej narówni ze Skarbem Państwa stojących, oraz do udzielania opinji i porady prawnej na żądanie władz państwowych.

Na czele Prokuratorji Generalnej stoi prezes, mianowany przez Prezydenta Rzeczypospolitej na propozycję Rady Ministrów. Dla ściśle określonych okręgów terytorjalnych istnieją oddziały Prokuratorji Generalnej we Lwowie, Krakowie i Poznaniu, stanowiące integralną część Prokuratorji Generalnej i podlegające nadzorowi Prezesa Prokuratorji,

c) *Nadzwyczajny Komisarz Oszczędnościowy* powołany został Rozporządz. Prezydenta Rzeczyposp. z dn. 28. I. 1924 r. w celu przeprowadzenia koniecznych oszczędności w adminisracji państwowej, oraz w zakładach i przedsiębiorstwach państwowych, jak również celem reorganizacji tychże i uproszczenia urzędowania. Nadzw. Komisarzowi Oszczędnościo-

[1]) Dz. Ust. Nr. 21, poz. 165.
[2]) Dz. Pr. Nr. 65, poz. 390.

wemu przysługuje prawo badania pod względem administracyjnym i finansowym ustroju i zakresu działania wszystkich urzędów oraz zakładów i przedsiębiorstw państwowych. W sprawach, wchodzących w zakres jego działania, Nadzw. Komisarz Oszczędnościowy bierze udział w posiedzeniach Rady Ministrów.

d) *Wydawnictwo „Monitor Polski", „Dziennik Urzędowy Rzeczypospolitej Polskiej"* [1]) jest osobą prawną i stanowi odrębną jednostkę gospodarczą.

„Monitor Polski" zamieszcza materjał urzędowy w postaci ustaw, obwieszczeń, rozporządzeń i komunikatów rządowych, jak również publikacje i ogłoszenia, drukowane w nim obowiązkowo, zgodnie z istniejącemi przepisami, jako w dzienniku urzędowym Państwa.

C) *Polska Agencja Telegraficzna* [2]), jak i „Monitor" jest osobą prawną, i odrębną jednostką gospodarczą.

Polska Agencja Telegraficzna ma za zadanie informować społeczeństwo polskie o wszelkich przejawach życia publicznego, społecznego kulturalnego i gospodarczego, zarówno w kraju, jak i zagranicą. oraz dostarczać zagranicy wiarogodnych wiadomości o całokształcie spraw polskich.

2. *Kancelarja Cywilna Prezydenta Rzeczypospolitej* przyjmuje i załatwia korespondencję, kierowaną do Władzy Najwyższej przez organa urzędowe lub instytucje i osoby prywatne. Na czele Kancelarji Cywilnej stoi Szef K. C; mianowany przez Prezydenta Rzeczypospolitej.

3. *Pocztowa Kasa Oszczędności* (w skróceniu P. K. O.) jest instytucją państwową, ma prawo do odrębnego zastępstwa sądowego, posiada własny majątek i używa w pieczęci swej godła państwowego.

Siedzibą P. K. O. jest m. st. Warszawa. W miarę potrzeby P. K. O. może zakładać i zwijać swoje *oddziały* za zgodą Ministra Skarbu.

Zadaniem P. K. O. jest:

a) przyjmowanie wkładów oszczędnościowych na oprocentowanie;

---

[1]) Statut wydawnictwa ustanawia Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 26. VI. 1924 r. (Dz. Ust. № 55, poz. 546).

[2]) Statut Polskiej Agencji Telegraficznej ustanawia Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 26. VI. 1924 r. (Dz. Ust. Nr. 55, poz. 547)

b) przekazowy obrót czekowy (przekazy, przelewy i akredytywy), krajowe i zagraniczne;

c) wykonywanie zleceń członków obrotu P. K. O. (klijentów) w przedmiocie zakupu, sprzedaży i przechowywania papierów wartościowych o stałym oprocentowaniu i dywidendowych, tych ostatnich - notowanych na polskich giełdach pieniężnych, oraz walut i dewiz zagranicznych;

d) wykonywanie zleceń członków obrotu P. K. O. (klijentów) w zakresie inkasa weksli, frachtów i innych należności;

e) wynajmowanie skrytek (safes);

f) zakup i sprzedaż na rachunek własny papierów wartościowych, państwowych, komunalnych, przez Państwo gwarantowanych, oraz papierów hipotecznych, zabezpieczonych w pierwszej połowie wartości nieruchomości wiejskich i miejskich;

g) współdziałanie przy emisji pożyczek państwowych i komunalnych;

h) udzielanie pożyczek krótkoterminowych w myśl § 4. Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27. VI. 1924 r.[1]).

Władzę P. K. O. stanowią: Prezes P. K. O., mianowany na zasadzie uchwały Rady Ministrów przez Prezydenta Rzeczypospolitej, oraz Rada Zawiadowcza.

Rada Zawiadowcza składa się:

a) z Prezesa P. K. O. — jako przewodniczącego;

b) z dwuch członków z wyboru Sejmu;

c) z czterech delegatów rządowych, mianowanych przez Ministra Skarbu; dwuch z nich mianuje on w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu, z których jednego z ramienia Generalnej Dyrekcji Poczt i Telegrafów.

Rządowym organem kontroli dla P. K. O. jest Komisja Rewizyjna w składzie pięciu członków i dwuch zastępców, mianowanych przez Ministra Skarbu.

Komisja Rewizyjna wybiera przewodniczącego ze swego grona.

Personel P. K. O. z wyjątkiem Prezesa i Wiceprezesa, którzy są urzędnikami państwowymi, stanowi odrębny etat pracowników, wynagradzanych z funduszów P. K. O. Pobory służbowe i uposażenia emerytalne Prezesa i Wiceprezesa obciążają P. K. O.

---

[1]) Dz. Ust. Nr. 55, poz. 545.

Zbiornicami P. K. O. są wszystkie urzędy i agencje pocztowe Rzeczypospolitej Polskiej na warunkach, przewidzianych w ustawie o poczcie, telegrafie i telefonie, a nadto inne urzędy nie wykonujące czynności pocztowych, które zostaną oznaczone na wniosek Rady Zawiadowczej P. K. O., na podstawie porozumienia Ministra Skarbu z właściwym Ministrem, któremu dany urząd podlega. Rozporządzenia i przepisy organizacyjne w przedmiocie czynności tych urzędów jako Zbiornic P. K. O. wydaje właściwy Minister w porozumieniu z Ministrem Skarbu na wniosek Prezesa P. K. O. Sporne w tym przedmiocie kwestje rozstrzyga Rada Ministrów.

4. *Bank Gospodarstwa Krajowego* powstał z fuzji b. Polskiego Banku Krajowego, Państwowego Banku Odbudowy i Zakładu Kredytowego Miast Małopolskich na mocy Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 30 maja 1924 r. Bank Gospodarstwa Krajowego jest instytucją państwową, której przysługuje osobowość prawna i uprawnienie do używania samoistnego przedstawicielstwa prawnego oraz używanie w swej pieczęci godła państwowego. Siedzibą Banku jest m. st. Warszawa, obszarem zaś działalności cała Rzeczpospolita. Zadaniem Banku jest udzielanie kredytu długoterminowego przez emisję listów zastawnych, zabezpieczonych hypotecznie, obligacji komunalnych, kolejowych, a dla potrzeb przemysłowych i innych, obligacji bankowych, popieranie samorządowych instytucji oszczędnościowych, popieranie ruchu budowlanego i odbudowy kraju i wykonywanie wszelkich czynności bankowych, ze szczególnem uwzględnieniem potrzeb Państwa, przedsiębiorstw państwowych i samorządów.

Władzami Banku są *prezes Banku*, powołany na stanowisko przez Prezydenta Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów, *rada nadzorcza*, *dyrekcja*, oraz, jako organy pomocnicze *komisja rewizyjna*, *komitety dyskontowe* i *komitety do spraw samorządowych i instytucji oszczędnościowych*.

Statut Banku wydany i ogłoszony został Rozporządzeniem Ministra Skarbu z dn. 31 maja 1924 r.[1]).

V.

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI PAŃSTWA.

Zgodnie z art. 9 Konst. do kontroli całej administracji państwowej pod względem finansowym, badania zamknięć

[1]) Dz. Ust. Nr. 46, poz. 478.

rachunków Państwa, przedkładanie corocznie Sejmowi wniosku o udzielenie lub odmówienie Rządowi absolutorjum jest powołana **Najwyższa Izba Kontroli.**

Ustawa z dn. 3. VI. 1921 roku o kontroli państwowej [2]) określa Kontrolę Państwową jako władzę w czynnościach swoich opartą na zasadach kolegjalności, z Ministerstwami równorzędną, od Rządu niezależną i podległą bezpośrednio Prezydentowi Rzeczypospolitej.

Kompetencję Kontroli Państwowej obejmuje rewizja dochodów i wydatków Państwa oraz jego stanu majątkowego i w miarę uznania Rządu rewizję finansową gospodarki ciał samorządnych, jakoteż instytucji, zakładów, fundacji, stowarzyszeń i spółek, działających przy udziale finansowym Skarbu Państwa lub pod jego gwarancją.

Uwagi o wykonaniu budżetu za okres ubiegły z wnioskiem o udzielenie lub odmówienie Rządowi absolutorjum Najwyższa Izba Kontroli Państwa przedstawia jednocześnie Prezydentowi Rzeczypospolitej, Sejmowi i Senatowi najpóźniej w sześć miesięcy od dnia otrzymania od Ministra Skarbu ogólnego zamknięcia rachunków z całej gospodarki państwowej. Rzeczona ustawa o Kontroli Państwowej nadaje organom kontroli szerokie pełnomocnictwa przy wykonywaniu kontroli, przyczem władze i urzędy państwowe oraz inne instytucje, podlegające rewizji obowiązane są ściśle stosować się do przepisów i zarządzeń, wydanych przez Kontrolę Państwową w zakresie jej kompetencji.

W razie stwierdzenia nieprawidłowej rachunkowości lub kasowości, braku w gotówce lub w materjałach, roztrwonienia majątku, złej, lub rujnującej gospodarki i wogóle działań, nacechowanych brakiem troski o dobro publiczne, a połączonych ze stratą lub mogących wywołać stratę dla Skarbu Panstwa, Kontrola Państwowa, zawiadamiając o tem właściwą władzę w celu usunięcia nadużyć, wad i braków, może zażądać zawieszenia w czynnościach odnośnych funkcjonarjuszów i pociągnięcia winnych do odpowiedzialności osobistej i materjalnej.

W skład Kontroli Państwowej wchodzą:

1) Prezes Najwyższej Izby Kontroli, równorzędny ministrom oraz dwaj wiceprezesi, 2) Najwyższa Izba Kontroli, 3) Izby Okręgowe Kontroli.

---

[2]) Dz. Ust, Nr. 51, poz. 314.

Najwyższa Izba Kontroli Państwa wykonywa rewizję centralnych organów Rządu, a ponadto ześrodkowuje się w niej rozpatrywanie wyników rewizji administracji państwowej.

Izby Okręgowe, kontrolują urzędy miejskie, podległe ministerstwom i władzom centralnym. Izby Okręgowe są w *Warszawie, Lwowie, Brześciu n/Bugiem, Poznaniu, Wilnie* i *Krakowie* i na prawach Izby Okręgowej *Urząd Kontroli Państwowej w Katowicach* na województwo śląskie.

Orzeczenia w sprawach rewizji oraz w przedmiocie poszczególnych zamknięć rachunków zapadają tak w organach centralnych Kontroli Państwa, jak i w Izbach Okręgowych kolegjalnie.

VI.

WŁADZE ADMINISTRACYJNE II INSTANCJI OGÓLNEGO ZARZĄDU.

Dla celów administracyjnych, jak zapowiada Ust. Konst. Państwo Polskie podzielone ma być w drodze *Ustawodawczej* na województwa, powiaty i gminy miejskie i wiejskie.

W organizacji administracji państwowej przeprowadzoną być winna zasada dekoncentracji przy możliwem zespoleniu organów administracji państwowej w poszczególnych jednostkach terytorjalnych, w jednym urzędzie pod jednym zwierzchnikiem.

Do czasu wejścia w życie Ustawy o ustroju administracyjnym utworzone zostały następujące województwa:

Ustawą tymczasową z dnia 2. VIII. 1919 r. o organizacji władz administracyjnych II instancji: [1]) *Warszawskie, Łódzkie, Kieleckie, Lubelskie i Białostockie,*

Ustawą z dn. 1. IX. r. o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej [2]) *Poznańskie i Pomorskie.*

Ustawą Konstytucyjną z dn. 15. VII. 1920 r. [3]) zawierającą statut organiczny Województwa Śląskiego — *Województwo Śląskie.*

Ustawą z dnia 3. XII. 1920 r. o tymczasowej organizacji władz administracyjnych II instancji na obszarze b. Królestwa Galicji i Lodomerji z W. Ks, Krakowskim oraz na wchodzą-

[1]) Dz. Pr. 65, poz. 325.
[2]) Dz. Pr. Nr. 64, poz. 385.
[3]) Dz. Ust. Nr. 73, poz. 497.

cych w skład Rzeczypospolitej Polskiej obszarach Spisza i Orawy:[1]) *Krakowskie, Lwowskie, Stanisławowskie i Tarnopolskie.*

Ustawą z dnia 4. II. 1921 r,[2]) o unormowaniu stanu prawno-politycznego na ziemiach, przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie podpisanej w Rydze dn. 12. X. 1920 r., tworzy województwa: *Wołyńskie, Poleskie i Nowogródzkie.*

Na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 8.6. 1922 r.[3]) ustanowionemu w art. 7 Ust. z dn. 6. IV. 1922 r. o objęciu władzy państwowej nad ziemią Wileńską (Dz. Ust. Nr. 26, poz. 213) Delegatowi Rządu przysługują odnośnie do terenów, określonych w art. 1 i 8 przytoczonej ustawy uprawnienia zwierzchników władz administr. II instancji, wynikające z ustawy z dn, 2 sierpnia 1919 r. o organizacji władz administracyjnych II instancji, innemi słowy uprawnienia wojewody.

Stolica Rzeczypospolitej Warszawa stanowi odrębną jednostkę administracyjną z *Komisarzem Rządu* na czele.

Komisarz Rządu na m. st. Warszawę podlega dyscyplinarnie bezpośrednio Ministrowi Spraw Wewnętrznych, służbowo zaś właściwemu Ministrowi.

Wojewoda jest na obszarze Województwa przedstawicielem Rządu Centralnego, sprawującym z jego ramienia władzę państwową. Jako przedstawiciel Rządu nadaje Wojewoda podległym mu urzędom i organom jednolity kierunek działania, dążący do zapewnienia pieczy państwowej wszystkim mieszkańcom powierzonego sobie obszaru i zmierzający do ogólnego rozwoju Województwa.

Wojewoda podlega pod względem personalnym Ministrowi Spraw Wewnętrznych, służbowo zaś Ministrom, właściwym dla danego działu administracji państwowej.

Do zakresu działania Wojewody należą wszelkie sprawy administracji państwowej z wyjątkiem spraw przekazanych administracji sądowej, skarbowej, szkolnej, wojskowej, kolejowej, pocztowo-telegraficznej oraz spraw stanowiących kompetencję Urzędów Ziemskich i okręgów górniczych, probierczych i mierniczych. W celu uzgadniania działalności poszczególnych działów administracji państwowej w myśl zasadniczej linji polityki Rządu reprezentowanej przez Wojewodę, Naczel-

---

[1]) Dz. Ust. Nr. 117, poz. 768.
[2]) Dz. Ust. Nr. 16, poz. 93.
[3]) Dz. Ust. Nr 47, poz, 410.

nicy Władz II instancji, wyłączonych z pod zwierzchnictwa Wojewody, względnie wyznaczeni przez nich zastępcy oraz przedstawiciele Prokuratury, odbywają pod przewodnictwem Wojewody perjodyczne zebrania. Zebrania te nie obejmują Prezesów Sądów.

W swym zakresie działania Wojewoda jest odpowiedzialnym wykonawcą zleceń poszczególnych Ministrów, tudzież organem zarządzającym, orzekającym, rozstrzygającym lub wnioskującym.

Poszczególni Ministrowie mogą również przekazać Wojewodzie decyzję, zastrzeżone im w toku instancji odnośnemi ustawami. W szczególności Wojewoda obowiązany jest czuwać nad zabezpieczeniem spokoju i bezpieczeństwa publicznego w powierzonym mu Województwie, mając prawo w wypadkach wyjątkowych żądać pomocy wojska.[1])

Nadto wojewoda sprawuje zgodnie z obowiązującemi przepisami nadzór nad prasą, widowiskami, sprawami paszportowemi, sprawami obcych poddanych, ruchem ludności, jakoteż nad zgromadzeniami, stowarzyszeniami i związkami, oraz prowadzi rejestrację stowarzyszeń o ile działalność ich ogranicza się do obszaru Województwa lub jego części.

Niezależnie od wymienionych funkcji do kompetencji Wojewody należy nadzór nad działalnością samorządów.

Urząd Wojewódzki składa się z *Wydziałów*, względnie *samoistnych oddziałów*.

Podział Urzędu Wojewódzkiego na Wydziały lub samoistne oddziały oraz przydział czynności z zakresu poszczególnych resortów ustala Wojewoda na podstawie decyzji właściwego Ministra za zgodą Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

W każdym bądź razie sprawy budżetowe, rachunkowo-kasowe i finansowo-gospodarcze całego Urzędu Wojewódzkiego załatwia Wydział Budżetowo-Gospodarczy.

Naczelnicy Wydziałów ponoszą wobec Wojewody odpowiedzialność za prawidłowy tok czynności Wydziału i są bezpośrednimi służbowemi zwierzchnikami dodanego im personelu.

Stosownie do instrukcji, wydanych przez poszczególnych Ministrów w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych,

---

[1]) W zakresie służby bezpieczeństwa i administracji państwowej bezpośrednio podlegają wojewodom *okręgowe Komendy Policji Państwowej* których siedziby znajdują się w miejscach siedzib wojewodów.

Naczelnikom Wydziałów przekazuje się spełnianie czynności opartych wyłącznie na zawodowej wiedzy.

Za czynności te ponoszą wyłączną odpowiedzialność odnośni Naczelnicy Wydziałów. Przy wojewodzie czynną jest *Rada Wojewódzka*[1]). Zadaniem Rady jest wydawanie opinji w sprawach poddanych pod jej obrady przez wojewodę, a ponadto podejmowanie uchwał stanowczych w sprawach przekazanych jej przez Ustawę.

Rada Wojewódzka składa się z przedstawicieli sejmików i rad miejskich stanowiących powiaty oraz z przedstawicieli poszczególnych działów administracji, zarówno wyłączonych z pod zwierzchnictwa wojewody, jak i jemu podległych.

Przewodniczącym Rady jest wojewoda lub wyznaczony przez niego zastępca.

Stanowcze uchwały Rady może Wojewoda zawiesić, winien je jednak przedłożyć do rozstrzygnięcia właściwemu Ministrowi. Wojewoda jest zwierzchnikiem wszystkich na obszarze Województwa istniejących, i dla przekazanych Wojewodzie dziedzin administracji państwowej utworzonych, urzędów i organów, zarówno państwowych, jak i samorządowych. W działach zaś administracji państwowej niezespolonych z władzami administracji ogólnej mianowanie urzędników na stanowiska samoistne lub kierownicze może nastąpić po uprzednim zaciągnięciu opinji właściwego wojewody. Nie dotyczy to jednak administracji wojskowej oraz stanowisk sędziowskich.

Bliższe określenie organizacyj prowincjonalnych władz administracyjnych ogólnego Zarządu t. j. Wojewodów i Urzędów Wojewódzkich na obszarze b. dzielnicy pruskiej daje Rozporządzenie Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z dnia 10. II. 1922 r.[2]).

Wojewoda sprawuje administrację Województwa w zakresie czynności, poruczonych według Ustawy pruskiej o ogólnej administracji kraju z dn. 30 lipca 1883 r.[3]). Prezydentowi regencji[4]) oraz według innych obowiązujących przepisów przez przydzielonych urzędników sprawujących czynności te z jego polecenia, pod jego odpowiedzialnością zgodnie z jego wskazówkami w wydziałach:

---

[1]) Z wyjątkiem województw Krakowskiego, Lwowskiego, Stanisławowskiego i Tarnopolskiego.

[2]) Dz. Ust. Nr. 22, poz. 168.

[3]) Zbiór Ust. prusk., str. 195.

[4]) Regencje pruskie odpowiadają gubernjom w b. zaborze rosyjskim.

1) prezydjalnym, 2) administracyjnym, 3) bezpieczeństwa publicznego, 4) samorządowym, 5) budżetowo - gospodarczym, 6) przemysłu i handlu, 7) robót publicznych, 8) pracy i opieki społecznej.

W administracji województwa sprawowanej przez Wojewodę współdziała na zasadzie kolegjalnej Urząd Wojewódzki, obejmujący wydziały:

1) Wydział dóbr państwowych, 2) dwie wojewódzkie dyrekcje lasów, 3) wydział zdrowia publicznego, 4) wydział mierniczy.

Kolegjalność współdziałania Urzędu Wojewódzkiego z Wojewodą polega na załatwieniu spraw w drodze uchwał, powziętych na zebraniach plenarnych lub wydziałowych Urzędu Wojewódzkiego, ewentualnie drogą porozumienia Naczelnika Wydziału z Wojewodą.

Zebranie plenarne obraduje na wezwanie i pod przewodnictwem Wojewody.

W skład zebrania plenarnego wchodzą wszyscy urzędnicy Urzędu Wojewódzkiego i przydzieleni Wojewodzie z uposażeniem od 6 stopnja wzwyż oraz prezes i mianowani członkowie *wojewódzkiego sądu apelacyjnego*.

Wojewoda może wezwać do wzięcia udziału w zebraniu plenarnym i innych urzędników.

Zakres czynności zebrania plenarnego jest następujący:

a) opinjowanie projektów ustaw oraz rozporządzeń i projektowanie nowych urządzeń ogólnych;

b) przedkładanie sprawozdań władzom centralnym o ile zawierają wnioski co do zmiany zasad administracyjnych lub wprowadzenie nowych ogólnych urządzeń;

c) postanowienia jakie czynności i środki mają być podjęte celem wykonania na obszarze województwa nowych ustaw, norm i zasad administracji o ile one nie należą wyłącznie do zakresu działania jednego tylko wydziału;

d) dopuszczenie odchyleń i wyjątków od wskazówek i instrukcji władz naczelnych o ile zwłoka konieczna dla uzyskania rozstrzygnięcia właściwej władzy nie może mieć miejsca wobec nagłości sprawy i grożącego niebezpieczeństw .

e) postanowienia wywołania sporów kompetencyjnych.

Zebranie wydziałowe obraduje na wezwanie i pod przewodnictwem Wojewody ewentualnie jego zastępcy.

W skład zebrania wydziałowego wchodzą urzędnicy danego wydziału, z uposażeniem począwszy od 7 stopnia służ-

bowego w górę, a nadto urzędnicy upoważnieni przez Wojewodę do wzięcia udziału w zebraniu.

Do zakresu czynności zebrania wydziałowego należą:

a) wszystkie sprawy ważne i mające szczególne znaczenie dla wydziału np. projekty, etaty i t. p.;

b) wszystkie odwołania i zażalenia przeciw zarządzeniom wydanym przez wydział;

c) wszystkie umowy;

d) wszystkie sprawy sporne Skarbu Państwa, w szczególności ustalenie, czy wejść w spór lub przeciw wyrokowi założyć środek prawny i podać odpowiedni wniosek do Prokuratorji Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej;

e) wypłaty pieniężne i przekazy o ile nie opierają się na wyraźnych przepisach;

f) sprawy przekazane przez Wojewodę pod obrady zebrania wydziałowego;

g) sprawy w których korreferent, i referent względnie obaj z naczelnikiem nie byli zgodni.

Województwo Śląskie obejmuje wszystkie ziemie śląskie przyznane Polsce, czy to ze Śląska Cieszyńskiego, czy też na mocy art. 88 Traktatu Wersalskiego z Niemcami z dn. 28. VI. 1919 r.

Naczelnemi organami administracji Województwa Śląskiego są: Wojewoda i Rada Wojewódzka.

Rada Wojewódzka składa się z Wojewody Śląskiego, z tegoż zastępcy i 5 członków, wybranych w głosowaniu stosunkowym przez *Sejm Śląski*.

Kompetencję Wojewody Śląskiego Ustawa Konstytucyjna z dn. 15. VII. 1920 r. określa w ten sposób, że wojewoda łączy w sobie zakres praw naczelnego prezesa Regencji, a względnie prezydenta kraju [1]), o ile ustawy państwowe lub śląskie nic innego nie przepiszą. Rada Wojewódzka korzysta z praw nadanych ustawami pruskiemi Radzie Prowincjonalnej, względnie Wydziałowi Prowincjonalnemu, a względnie z praw, nadanych statutem krajowym lub innemi ustawami austryjackiemi Wydziałowi Krajowemu [2]). Rada Wojewódzka zastępuje w całym zakresie ustawodawstwa śląskiego organ przewidziany dotychczas przez prawodawstwo dla zatwierdzenia rozporządzeń naczelnego prezesa lub prezesa Regencji. Do sprawowania

---

[1]) Według pruskiego podziału administracyjnego 2 lub więcej regencji tworzyły prowincję z Nadprezydentem (Oberpräsident) na czele.

[2]) Kolegjalne ciała administracyjne o bardzo rozległej kompetencji.

i wykonywania naczelnej administracji przez Wojewodę i Radę Wojewódzką, Rozporządzenie z dnia 17. VI. 1922 r. w przedmiocie ustroju władz administracyjnych i samorządowych na obszarze Województwa Śląskiego [1]) ustanawia Urząd Wojewódzki z siedzibą w Katowicach. Urząd Wojewódzki dzieli się na 11 wydziałów: prezydjalny, administracyjny i samorządowy, bezpieczeństwa publicznego, zdrowia publicznego, przemysłowo-handlowy, rolnictwa, weterynarji, leśnictwa, domenów państwowych, i domenów pozostających w państwowej administracji, dla spraw wyznaniowych, oświecenia publicznego, skarbowy o podwójnym charakterze jako władza skarbowa 2 instancji i jako część składowa Urzędu Wojewódzkiego, pracy i opieki społecznej i tymczasowy wydział aprowizacji.

VII.

WŁADZE ADMINISTRACYJNE NIEZESPOLONE Z OGÓLNĄ ADMINISTRACJĄ PAŃSTWOWĄ (II i I INSTANCJI).

a) Władze Skarbowe.

Zarząd Skarbowy w poszczególnych częściach obszaru państwowego sprawują:

a) *izby skarbowe;*

b) *urzędy skarbowe,* a mianowicie: 1) *podatków i opłat skarbowych,* 2) *akcyz i monopolów państwowych,* 3) *kasy skarbowe,*

c) *odrębne urzędy celne* [2]). Izby skarbowe podlegają bezpośrednio Ministerstwu Skarbu i są władzami przełożonemi nad urzędami skarbowemi.

Na obszarze każdego Województwa, może być tylko jedna Izba Skarbowa. Siedzibami izb skarbowych są obecnie: *Warszawa, Białystok, Łuck, Kielce, Łódź, Brześć, Wilno, Lwów, Kraków, Poznań i Grudziądz.*

W każdym powiecie administracyjnym istnieje *Urząd Skarbowy podatków i opłat skarbowych* [3]) oraz *kasa Skarbowa.*

Siedzibą Urzędu Skarbowego podatków i opłat skarbowych jak również kasy skarbowej jest siedziba Starostwa.

---

[1]) Dziennik Ustaw Śląskich Nr. 1, poz. 2.

[2]) Ustawa z dn. 31. VII. 1919 r. o tymczasowej organizacji władz i urzędów skarbowych, Dz. Pr. P. P. Nr. 65, poz. 391.

[3]) W województwach: poznańskim i pomorskim urząd ten ma nazwę Urzędu podatków bezpośrednich i opłat skarbowych.

Miasto stołeczne Warszawa i miasto Łódź posiadają odrębne Urzędy Skarbowe podatków i opłat skarbowych, odrębne kasy skarbowe i specjalne *urzędy dla spraw podatku spadkowego i opłat stemplowych.*

Urzędy Skarbowe akcyz i monopolów państwowych [1]) ustanawia się w miarę potrzeby dla poszczególnych miast i powiatów.

Izby Skarbowe mają następujący zakres działania:

1. Wykonują nadzór nad czynnościami podległych im Urzędów Skarbowych, a w szczególności czuwają nad tem, aby podatki i opłaty, tudzież przychody z akcyz i monopolów państwowych były prawidłowo i we właściwym czasie wymierzane, płacone i ściągane.

2. Spełniają czynności, połączone z wykonaniem budżetu państwowego, poruczone im przez właściwe przepisy i rozporządzenia Ministerstwa Skarbu.

3. Wykonują nadzór nad czynnościami podległych im kas skarbowych tak bezpośrednio, jakoteż za pośrednictwem Skarbowych Urzędów podatków i opłat skarbowych lub też urzędów akcyz i monopolów państwowych.

4. Orzekają:

a) w pierwszej instancji w sprawach, niezastrzeżonych Minist. Skarbu, ani nie należących do zakresu działania Urzędów Skarbowych;

b) w drugiej i ostatniej instancji w sprawach, należących do zakresu działania podległych im Urzędów Skarbowych, a mianowicie przy udziale komisji podatkowych, apelacyjnych, względnie rekursowych w wypadkach ustawami podatkowemi przewidzianych.

Do Urzędów Skarbowych podatków i opłat skarbowych należy:

a) wymiar podatków bezpośrednich i opłat skarbowych przy współudziale komisji podatkowych tam gdzie odnośne ustawy podatkowe to przewidują, kontrola i przymusowe ściąganie podatków i opłat skarbowych, jakoteż wszelkie związane z tem czynności;

b) bezpośredni nadzór nad podatkami i opłatami obliczonemi i uiszczonemi przez osoby opodatkowane, inne osoby lub urzędy do tego powołane jakoteż nadzór nad zachowaniem przez nie przepisów ustawowych;

[1]) W województwach poznańskim i pomorskim kompetencja urzędów akcyz i monopolów należy do urzędów podatków pośrednich.

c) czuwanie nad przestrzeganiem ustaw podatkowych i stemplowych i wymierzanie kary za ich przekroczenie, na podstawie obowiązujących w tej mierze przepisów o ile karanie nie należy do władz sądowych.

Do Urzędu Skarbowego akcyz i monopolów państwowych należy:

a) bezpośredni nadzór nad produkcją, transportem, handlem i składami przedmiotów, podlegających opłatom akcyzowym lub stanowiących monopol państwowy;

b) nadzór nad prawidłowem obliczaniem i uiszczaniem należnych Skarbowi Państwa przychodów z akcyz i monopolów państwowych;

c) czuwanie nad przestrzeganiem ustaw akcyzowych i monopolowych i pociąganie winnych do odpowiedzialności.

Kasy Skarbowe pobierają i przechowują pieniądze i inne wartości na rachunek Skarbu Państwa, dokonywują wpłat na podstawie właściwych poleceń i prowadzą rachunkowość wpływów i wydatków funduszów państwowych. Kasom skarbowym mogą być powierzone niektóre czynności bankowe z ramienia Banku Polskiego.

Urzędy celne powołane są do wymiaru i poboru ceł, oraz do wszystkich czynności przy odprawie celnej towarów.

W Warszawie, Wilnie, Lwowie, Mysłowicach i Poznaniu istnieją Dyrekcje Ceł, którym podlegają drugorzędne Urzędy i Ekspozytury Celne na poszczególnych odcinkach granicy państwowej.

Ustawa z dnia 31 lipca 1924 r. w przedmiocie uregulowania stosunków celnych [1]) przewiduje odrębne urzędy celne, jako władzę I instancji, okręgowe władze celne II instancji oraz *straż celną*, jako organ wykonawczy, powołany do celnej ochrony granic i zapobiegania nielegalnemu przekraczaniu granicy.

Okręgi i siedziby władz celnych II instancji oraz ich liczbę ma oznaczyć Rada Ministrów na wniosek Ministra Skarbu.

Minister Skarbu ma określić ustrój wewnętrzny, kompetencję i etaty osobowe urzędów i straży celnej.

b) Władze szkolne.

Dla celów administracyjnych w zakresie wychowania, Państwo dzieli się na *okręgi szkolne* [2]).

---

[1]) Dz. Ust. Nr. 80, poz. 777.

[2]) Ustawa z dn. 4. VI. 1920 r. o tymczasowym ustroju władz szkolnych, Dz. Ust. Nr. 50, poz. 304.

Obszar oraz siedzibę władz okręgów szkolnych oznacza Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Dotychczas utworzone zostały następujące okręgi: *Warszawski, Wileński, Wołyński, Krakowski, Łucki, Lwowski, Poznański, Pomorski.*

Na czele okręgu szkolnego stoi kurator okręgu szkolnego, mianowany przez Prezydenta Rzeczypospolitej na wniosek Min. Wyznań Rel. i Ośw. Publ.

Do zakresu działania kuratora okręgu szkolnego należy:

1. Administrowanie instytucjami wychowawczemi i oświatowemi, oraz szkołami ogólnokształcącemi, podlegającemi zarządowi Państwa, szkołami zawodowemi w zakresie przekazanym przez Min. Wyzn. Rel. i Ośw. Publ.; nadzór, opieka i kontrola nad szkolnictwem, wychowaniem przedszkolnym i pozaszkolnym, oraz oświatą w okręgu.

2. Rozstrzyganie odwołań od orzeczeń i zarządzeń podległych mu władz i urzędów.

3. Układanie projektu budżetu okręgu szkolnego oraz asygnowanie funduszów na utrzymanie szkolnictwa w okręgu w ramach zatwierdzonego budżetu.

4. Sprawy personelu okręgu szkolnego w granicach Ustawą z dn. 4. VI. 1920 r. określonych.

Do współdziałania z kuratorami Min. Wyzn. Rel. i Ośw. Publ. może powołać *radę szkolną okręgową*, złożoną z czynników zawodowo-pedagogicznych, społecznych i przedstawicieli wyznań religijnych, uznanych przez Państwo [1]).

c) inne władze niezespolone z administracją ogólną.

Zarząd lokalny w innych dziedzinach administracji niezespolonych z administracją ogólną, sprawują *Dyrekcje kolei, Dyrekcje Poczt i Telegrafów, Okręgowe Urzędy Ziemskie, górnicze, probiercze, miernicze, okręgowi inspektorzy pracy* i *władze wojskowe.*

Granice tych okręgowych organów nie zawsze odpowiadają granicom województwa i mogą obejmować nawet kilka województw.

---

[1]) Patrz także Rozp. Min. Wyzn. Rel. i Ośw. Publ.: 1) z dn. 8. II. 1919 r. wydane w porozumieniu z Min. Spr. Wewn. w przedmiocie tymczas. ustroju władz szkolnych na obszarze b. Galicji (Dz. Ust. Nr. 16, poz. 97); 2) z dn. 26. I. 1921 r. wydane w porozumieniu z Ministrem b. Dziel. Prusk. w przedmiocie tymczas. ustroju władz szkolnych na obszarze tej dzielnicy (Dz. Ust. Nr. 46, poz. 283).

VIII.

WŁADZE ADMINISTRACYJNE I-ej INSTANCJI.

Dawny rosyjski podział administracyjny na powiaty na obszarze b. zaboru rosyjskiego Rozporządzeniem Rady Ministrów z dn. 28. VIII. 1919 r.[1]) został tymczasowo utrzymany z tym, że powiatowa władza administracyjna I instancji otrzymała nazwę *Starostwa.*

W obrębie powiatu Starostwo powołane jest do sprawowania wszelkich agend powiatowej administracji państwowej, z wyjątkiem spraw przekazanych administracji wojskowej, sądowej, szkolnej, kolejowej, pocztowo-telegraficznej, tudzież spraw poruczonych urzędom ziemskim.

W szczególności według Rozporządzenia Rady Mininistrów z dn. 13. XI. 1919 r.[2]) do kompetencji Starostwa należą następujące sprawy:

1. W powiatach granicznych czuwanie nad całością granic państwa.
2. Sprawy wojskowe (mobilizacyjne, poborowe, świadczeń na rzecz wojska i t. p.).
3. Ewidencja ludności (sprawy obywatelstwa, przynależności, spisu ksiąg ludności, ruch ludności i t. p.).
4. Sprawy związków i stowarzyszeń.
5. Sprawy kosztów leczenia.
6. Sprawy bezpieczeństwa publicznego (nadzór nad zgromadzeniami, policja obyczajowa, policja nad obcymi, meldunki, paszporty i t. p.).
7. Nadzór nad prasą i widowiskami.
8. Sprawy odnoszące się do posiadania, noszenia i handlu bronią i amunicją.
9. Sprawy wyznaniowe.
10. Sprawy opieki społecznej.
11. Sprawy ochrony pracy.
12. Sprawy aprowizacyjne.
13. Sprawy zdrowotności publicznej.
14. Sprawy przemysłowe i handlowe.
15. Sprawy ochrony i popierania rolnictwa.
16. Sprawy weterynaryjne.
17. Sprawy polowania i rybołówstwa.

---

[1]) Dz. Pr. Nr. 42, poz. 426.
[2]) Dz. Ust. Nr. 90, poz. 489.

18. Sprawy budownictwa lądowego, wodnego, dróg kołowych, pomiaru i ruchu turystycznego.

19. Sprawy z dziedziny sztuki i kultury.

20. Wszystkie te sprawy administracji państwowej, które nie zostały przekazane do załatwienia innym jej organom lub organom samorządnym.

21. Współdziałanie z władzami i organami, nie podległymi Starostwu.

Starostwo jest nadto władzą przełożoną zarządu gmin i miast w zakresie administracji państwowej.

W tym zakresie magistraty i urzędy gminne obowiązane są stosować się do wskazówek udzielonych im przez Starostwo, oraz wykonywać jego prawnie wydane zlecenia.

Oprócz czynności i zadań wynikających z kierownictwa Starostwa, należą do starosty wszystkie te czynności i zadania, które ustawy i rozporządzenia, względnie instrukcje władz przełożonych staroście przekazują.

Starostwo podlega w toku instancji Województwu.

Na czele Starostwa stoi *Starosta*, mianowany przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i podległy dyscyplinarnie wojewodzie.

Starosta jest przełożonym wszystkich w skład Starostwa wchodzących urzędników i funkcjonarjuszy.

Wchodzący w skład personelu Starostwa urzędnicy z etatu innych Ministerstw jak to: *organy państwowych urzędów pośrednictwa pracy, inżynier powiatowy, architekt powiatowy, lekarz powiatowy* i t. d. są z urzędu powołani do załatwiania wszelkich spraw związanych z odnośną dziedziną administracji państwowej w powiecie i bez ich wniosku, czy opinji starosta z reguły nie wydaje rozporządzeń ani zarządzeń z odnośnej dziedziny administracji państwowej.

Starosta wydaje, zatwierdza i podpisuje wszystkie rozporządzenia, zarządzenia i orzeczenia Starostwa.

Wydawanie i podpisywanie zarządzeń i orzeczeń, opartych na wyłącznie zawodowej wiedzy odnośnego urzędnika, pozostającego na etacie innego Ministerstwa, a potrzebnych do przeprowadzenia i wykonania przepisów ustawowych, względnie rozporządzeń wydanych przez przełożoną władzę lub samego starostę, starosta powinien poruczyć temuż urzędnikowi z tym, że ponosi on i całą odpowiedzialność wobec władz przełożonych za wydane przez siebie zarządzenia.

Rozporządzenie odnoszące się do całej ludności powiatu lub poszczególnych jej grup, tudzież do pewnych miejscowości wydawać może tylko sam starosta.

W wypadkach jednak nagłych, kiedy wydanie rozporządzenia treści ogólnej w zakresie kompetencji poszczególnych działów Starostwa z etatu innych Ministerstw zwłoki ze względów dobra publicznego nie cierpi, a uzyskanie natychmiastowego porozumienia ze starostą jest niemożliwe, mogą kierownicy odnośnych działów wydawać w zastępstwie starosty potrzebne rozporządzenia.

Jeżeli starosta rozporządzenie to wzbrania się potwierdzić, może urzędnik, które je wydał, odwołać się przez starostę do swej wyższej władzy przełożonej, która poweźmie w porozumieniu z Min. Spr. Wewn. ostateczną decyzję.

W Małopolsce zakres działania starostw opiera się na ustawach i rozporządzeniach z czasów austrjackich, mianowicie na ustawach z dn. 19. V. 1868 r., D. u. p. Nr. 44 i z dn. 15. IV. 1873 r., D. u. p. Nr. 52, Rozporządzeniu Min. Spraw Wewn., Sprawiedl. i Skarbu z dn. 19. I. 1853 r., D. u. p. Nr. 10 oraz Instrukcji służbowej dla politycznych władz powiatowych, ogłoszonej Rozporządz. Min. Sp. Wewn. i Sprawiedl. z dn. 17. III. 1855 r., D. u. p. Nr. 52[1]).

W b. zaborze pruskim władzę administracyjną I instancji wykonuje w powiatach starosta z Wydziałem Powiatowym (w zakresie kompetencji b. Landratów) oraz starostowie grodzcy (Poznań) i prezydenci miast, wydzielonych z powiatów.

Postępowanie karno-administracyjne.

Starosta albo inny organ, sprawujący władzę administracyjną w I instancji[2]) mogą za przekroczenia, popełnione w granicach powierzonego im powiatu lub innej jednostki administracyjnej, wymierzać w drodze postępowania administracyjno-karnego kary w wypadkach, jeśli w odnośnej Ustawie zostały do tego upoważnione, albo jeśli ustawa, przewidując karę za przekroczenie w drodze administracyjnej, nie wskazuje urzędu upoważnionego do wymierzania kary.

Tryb postępowania administracyjno-karnego określa Min.

---

[1]) „Zbiór Ustaw i Rozporządzeń administr." Jerzego Piwockiego, t. II, 1910 r., str. 20—24, str. 35 i str. 343—369.

[2]) Np. Komisarz Rządu na m. st. Warszawę, Dyrekcje Policji i Magistraty w niektórych innych miastach.

Spr. Wewn. w rozporządzeniu z dn. 21. lutego 1919 r. [1]), wydanym na mocy Dekretu z dn, 7. II. 1919 r. w przedmiocie przepisów tymczasowych o uprawnieniu komisarzy ludowych do wymierzania kar w drodze administracyjno-karnej.

Jeżeli wyrok wydano zaocznie, skazany w terminie 8-dniowym od dnia doręczenia mu t. zw. „osądu", może założyć sprzeciw, żądając wyznaczenia rozprawy, t. j. przesłuchania obwinionego, zbadania świadków i t. d. i żądaniu temu starosta winien zadośćuczynić.

Od wyroku, wydanego po przeprowadzeniu rozprawy wolno odwołać się do Min. Spr. Wewn. w terminie 2-tygodniowym od dnia ogłoszenia wyroku (orzeczenia), ewentualnie od dnia doręczenia odpisu orzeczenia.

IX.
ODWOŁANIE OD ORZECZEŃ WŁADZ ADMINISTRACYJNYCH.

a) W toku instancji.

Od orzeczeń organów zarówno rządowych, jak samorządowych Konstytucja z reguły dopuszcza odwołanie tylko do jednej wyższej instancji (art. 71). Wyjątki w tym względzie mogą mieć mieć miejsce jedynie w wypadkach ustawami przewidzianych.

Ustawa z dn. 1. VIII. 1923 r. w sprawie środków prawnych od orzeczeń władz administracyjnych [2]) zgodnie z tą ogólną zasadą postanawia, że *w razie braku w poszczególnych ustawach postanowień odmiennych*, od orzeczeń i zarządzeń wydanych przez władze administracyjne I instancji służy odwołanie do władzy administracyjnej II instancji, która rozstrzyga ostatecznie.

Jeżeli władza administracyjna II instancji wydaje orzeczenie lub zarządzenie jako instancja I, to w tym wypadku odwołanie wnosi się do właściwego Ministra.

Władzami administracyjnemi od orzeczeń których w myśl powołanej wyżej Ustawy z dn. 1. VIII. 1923 r. mogą być wnoszone odwołania są: starostowie, wojewodowie i Delegat Rządu w Wilnie, ponadto na obszarze: b. zaboru rosyjskiego: Komisarze Rządu, b. zabory austrjackiego: dyrekcje policji i ma-

[1]) Monitor Polski Nr. 46, 1919 r.
[2]) Dz. Ust. Nr, 91, poz. 712.

gistraty miast o własnym statucie odnośnie do poruczonego im zakresu działania, wreszcie b. zaboru pruskiego: starostowie grodzcy, prezydenci miast, wydzielonych z powiatów, oraz urzędy wojewódzkie.

Orzeczenie i zarządzenie władz o których mowa, winny zawierać pouczenie o środkach prawnych. wyjaśniające czy podlegają dalszemu tokowi instancji i jeśli mu podlegają, podające wyraźnie termin do wniesienia odwołania i władzę do której je wnieść należy.

Odwołanie wnosi się za pośrednictwem władzy, która je w I instancji wydała w ciągu dni 14 od dnia doręczenia orzeczenia lub zarządzenia, przyczem dzień doręczenia nie wlicza się do biegu terminu.

Termin 14-dniowy nie ma zastosowania, jeśli ustawy odnośne przewidują jakikolwiekbądź termin inny.

Odwołanie wnosi się pisemnie, ewentualnie może być zgłaszane do protokułu. Dzień nadania na pocztę lub telegraf uważa się za dzień wniesienia odwołania.

Jeżeli ostatni dzień terminu przypada na niedzielę lub święto, termin kończy się dopiero w następnym dniu powszednim.

W razie wniesienia odwołania z opóźnieniem można połączyć z odwołaniem prośbę o przywrócenie terminu.

Należy jednak w tym wypadku udowodnić, że opóźnienie nastąpiło z powodu nieprzezwyciężonych przeszkód bez winy proszącego i że odwołanie wniesiono nie później 7 dni po ustaniu przeszkody.

Prośbę o przywrócenie terminu rozstrzyga instancja odwoławcza.

W razie mylnego wyznaczenia terminu w orzeczeniu lub zarządzeniu, odwołanie wniesione w terminie wyznaczonym, chociażby po upływie właściwego terminu ustawowego, uważa się za wniesione w terminie ustawowym.

Jeżeli orzeczenie lub zarządzenie mylnie wskazuje władzę do której odwołanie podać należy, właściwa instancja odwoławcza po otrzymaniu sprawy od władzy niewłaściwej postąpić powinna z odwołaniem tak, jak gdyby było od początku wniesione do władzy właściwej.

W razie mylnego oznaczenia w orzeczeniu lub zarządzeniu, iż nie podlega ono już zaskarżeniu (w toku instancji), jak również w razie nieumieszczenia w orzeczeniu pouczenia prawnego, interesowanemu służy prawo żądania od władzy,

która wydała odnośne orzeczenie sprostowania, względnie uzupełnienia orzeczenia.

b) Wznowienie postępowania.

Zakończone już prawomocnem orzeczeniem władzy postępowanie może być wznowione w razie ujawnienia nowych istotnych okoliczności faktycznych, które istniały przed wydaniem orzeczenia, a nie były znane ostatniej instancji orzekającej i mogą wpłynąć na zmianę orzeczenia.

O dopuszczalności wznowienia postępowania decyduje, na skutek prośby strony interesowanej, władza, która wydała orzeczenie w ostatniej instancji.

Z reguły prośba o wznowieniu nie wstrzymuje wykonania prawomocnego orzeczenia.

Jednakże władza decydująca o wznowieniu może powziąść i inne postanowienie, oczywiście w wypadkach zasługujących na uwzględnienie.

c) Odwołanie od orzeczeń karno-administracyjnych.

Art. 73 Konstytucji zapowiada, że od orzeczeń karnych władz administracyjnych, zapadłych w I instancji przysługiwać będzie stronom prowo odwołania się do właściwego sądu. To też poszczególne ustawy późniejsze przeprowadzają zasadę, że sprawy przekroczeń w których władze administracyjne wydały orzeczenie karne mogą być przez ukaranego zwrócone do normalnego postępowania sądowego t. j. że sąd w tych wypadkach rozpatruje sprawę tak jak gdyby orzeczenia karnego władzy administracyjnej wcale nie było.

X.

SĄDOWNICTWO ADMINISTRACYJNE.

Opisany już tryb odwołania się do orzeczeń władz administracyjnych do instancji wyższej zapewnia osobom interesowanym możność wyczerpania wszystkich argumentów i danych faktycznych, mogących wpłynąć na decyzję władzy, kompetencji której sprawa podlega.

Niezależnie jednak od tej możności żądać w ramach obowiązujących w tej mierze Ustaw i Rozporządzeń, ponownego *merytorycznego* rozpatrzenia sprawy przez wyższą instancję administracyjną, każdy kto twierdzi, że zarządzeniem, lub orzeczeniem administracyjnym naruszono jego prawo lub że go

obciążono obowiązkiem bez podstawy prawnej może zaskarżyć takie zarządzenie lub orzeczenie do Najwyższego Trybunału Administracyjnego. Utworzenie sądownictwa administracyjnego, opartego w swej organizacji na współdziałaniu czynnika obywatelskiego i sędziowskiego z Najwyższym Trybunałem Administracyjnym na czele, powołanego do orzeczenia o legalności aktów administracyjnych w zakresie administracji tak rządowej, jak i samorządowej, zapowiedziała Ust. Konst. w art. 73. Najwyższy Trybunał Administracyjny powołany został do życia ustawą z dn. 3 sierpnia 1922 r.[1]) przyczem aż do ustanowienia sądów administracyjnych niższego stopnia, jako jedyna instancja sądowa, rozpoznająca skargi na zarządzenia i orzeczenia, wydane w ostatniej instancji przez administracyjne władze rządowe lub samorządowe[2]). Siedzibą N. T. A. jest m. st. Warszawa. Najwyższy Trybunał Administracyjny składa się z pierwszego prezesa oraz z potrzebnej ilości prezesów i sędziów i dzieli się na izby wedle rodzaju spraw[3]).

Przy rozpoznawaniu spraw i wyrokowaniu N. T. A. jest niezawisły od wszelkich organów władzy państwowej i podlega tylko ustawom. Z pod orzeczenia Trybunału wyłączone są sprawy:

a) należące do właściwości sądów;

b) sprawy w których władze administracyjne uprawnione są do rozstrzygania według swobodnego uznania, w granicach pozostawionych temu uznaniu;

c) sprawy mianowania na publiczne urzędy i stanowiska, o ile nie chodzi o pogwałcenie zastrzeżonego w ustawie prawa ich obsadzania lub przedstawienia kandydatów;

d) sprawy dotyczące reprezentacji Państwa i obywateli wobec państw i władz obcych, oraz sprawy bezpośrednio z powyższemi związane;

e) sprawy dotyczące działań wojennych, ustroju siły zbrojnej i mobilizacji z wyjątkiem spraw zaopatrzenia i uzupełnienia armji.

Skarga na zarządzenie lub orzeczenie administracyjne

---

[1]) Dz. Ust. R. P. Nr. 67, poz. 60.

[2]) Patz Regulamin Najwyż. Tryb. Admin. (Dz. Ust. Nr. 80, poz. 630, 1922 r.).

[3]) W b. dzielnicy pruskiej istnieją sądy administracyjne niższego stopnia, mianowicie Wydział Powiatowy, jako I instancja i Wojewódzki Sąd Administracyjny, jako instancja II.

wnosi się bezpośrednio do Trybunału w terminie dwumiesięcznym, licząc od dnia doręczenia zaskarżonego zarządzenia lub orzeczenia skarżącemu. Skarga do Trybunału nie wstrzymuje samo przez się wykonania zaskarżonego zarządzenia lub orzeczenia; skarżący może jednak zwrócić się do władzy administracyjnej o wstrzymanie wykonania, a władza administracyjna winna żądaniu temu zadośćuczynić, jeżeli względy publiczne nie stoją na przeszkodzie, a skarżący mógłby w razie wykonania ponieść szkodę niepowetowaną.

Wstrzymanie wykonania zarządza na wniosek interesowanego ostatnia instancja administracyjna. W razie przewlekania załatwienia tego wniosku lub w razie odmownego załatwienia, jest N. T. A. władny na wniosek strony sam zarządzić wstrzymanie wykonania zarządzenia lub orzeczenia.

Jeżeli Trybunał uzna, że stan faktyczny sprawy wymaga uzupełnienia, albo że pozwana władza przyjęła stan sprzecznie z aktami, albo że ze szkodą skarżącego naruszono formy postępowania administracyjnego, wówczas bez rozprawy głównej uchyla wyrokiem zaskarżone zarządzenie lub orzeczenie i zwraca sprawę do władzy administracyjnej celem usunięcia wad i wydania nowego zarządzenia lub orzeczenia.

Jeżeli Trybunał uchyli zaskarżone zarządzenie lub orzeczenie uznając skargę, po rozprawie głównej, za uzasadnioną, natenczas władza, której zarządzenie lub orzeczenie uchylone zostało, obowiązana jest niezwłocznie wydać nowe w tej sprawie zarządzenie lub orzeczenie, będąc związaną zapatrywaniami prawnemi w wyroku Trybunału wyłuszczonemi.

CZĘŚĆ DRUGA.

WŁADZE SAMORZĄDOWE.

I.

UWAGI OGÓLNE.

Jednostkami samorządu terytorjalnego, zgodnie z art. 65 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, są *województwa, powiaty* i *gminy miejskie* i *wiejskie*.

Jednostki samorządowe mogą się łączyć w związki dla przeprowadzenia zadań, wchodzących w zakres samorządu. Charakter jednak publiczno-prawny mogą takie związki otrzymać tylko na podstawie osobnej ustawy Prawo stanowienia w sprawach należących do zakresu działania samorządu przysługuje, w myśl art. 67 Konstytucji radom obieralnym. Czynności zaś wykonawcze samorządu wojewódzkiego i powiatowego należą do organów, utworzonych na zasadzie zespolenia kolegjów, obieranych przez ciała reprezentacyjne z przedstawicielami państwowych władz administracyjnych i pod ich przewodnictwem.

Konstytucja w art. 3 przewiduje przekazanie przedstawicielom samorządu pewnego zakresu ustawodawstwa z dziedziny dotyczącej administracji, kultury i gospodarstwa. Zakres tego ustawodawstwa określić mają ustawy państwowe.

Dotychczas jednak istnieje dość szeroko zakreślona autonomja tylko dla Województwa Śląskiego, nadana jeszcze Ustawą z dn. 15 lipca 1920 r.[1]).

Ciałem ustawodawczym w Województwie Śląskim jest *Sejm Śląski*, wybierany w głosowaniu powszechnem, bezpośredniem, równem, tajnem i stosunkowem w liczbie jednego posła na każdych 25.000 mieszkańców. Zakres kompetencji w ustawodawstwie, zastrzeżony Sejmowi Śląskiemu określają

[1]) Dz. Ust. Nr. 73, poz. 497.

w dziedzinie spraw komunalnych art. 4 Ustawy z dn. 15. VII. 1920 r. i art. 5 tejże Ustawy w dziedzinie skarbowości.

Niezależnie od tego, we wszystkich sprawach niezastrzeżonych dla Śląska jest ustawodawstwo śląskie właściwym, o ile Województwo Śląskie jest wyraźnie wyjętem z pod zakresu działania odnośnej Ustawy państwowej.

Co się tyczy właściwego samorządu, to zaznaczyć należy, że jednolitego ustroju organów samorządowych na całym obszarze Państwa narazie jeszcze niema.

II.

ORGANY SAMORZĄDOWE W B. ZABORZE ROSYJSKIM.

1. Samorząd miejski.

W b. zaborze rosyjskim według Ustawy tymczasowej o samorządzie miejskim [1]) organami samorządu miejskiego są *rada miejska* i *magistrat*.

Rada Miejska składa się z *radnych* i *członków magistratu*.

Radnych i ich zastępców wybiera na 3 lata ludność miejscowa na podstawie osobnych ordynacji wyborczych [2]). Liczba radnych w poszczególnych miastach w zależności od liczby mieszkańców miasta waha się od 12 do 120.

Na posiedzeniach Rady Miejskiej przewodniczy w miastach niewydzielonych z powiatów burmistrz lub jego zastępca, w innych miastach *prezes* wybrany przez Radę Miejską, względnie jego zastępca. Rada Miejska jest przedstawicielką gminy, organem uchwałodawczym i kontrolującym w sprawach, należących do zakresu działania gminy. Rada Miejska może powierzać uprzednie rozpatrywanie i ostateczne decydowanie spraw, wchodzących w zakres jej kompetencji specjalnym *komisjom*. wybranym z jej łona.

W skład Magistratu wchodzą: w Warszawie — *prezydent, 3 vice-prezydenci* i *ławnicy*, w Łodzi i Lublinie — prezydent, 2 vice-prezydenci i ławnicy, w miastach wydzielonych z powiatów przezydent, vice-prezydent i ławnicy, w pozostałych miastach *burmistrz*, jego zastępca i ławnicy.

Liczba ławników w każdym mieście wynosi 10% liczby radnych.

---

[1]) Dz. Pr. Nr. 13, poz. 140, 1919 r.

[2]) Obecna kadencja przedłożoną została Ustawą z dn. 30 marca 1922 r. w przedmiocie przedłużenia okresu urzędowania organów samorządowych na obszarze b. zaboru rosyjskiego (Dz. Ust. Nr. 28, poz. 225, 1922 r.).

Członków Magistratu wybiera Rada Miejska. Magistrat jest zarządzającym i wykonawczym organem gminy, oraz sprawuje władzę dyscyplinarną nad pracownikami gminy.

Należące do zakresu działania Magistratu sprawy może on powierzać poszczególnym swym członkom, względnie powołanym przez siebie *komisjom*. Przygotowanie decyzji oraz załatwienie poszczególnych spraw może Magistrat przekazać *delegacjom*, złożonym z członków magistratu, radnych przez Radę Miejską delegowanych i członków gminy, kooptowanych wspólnie przez członków delegacji z wyboru Rady Miejskiej i magistratu.

Burmistrz, względnie Prezydent jest kierownikiem magistratu i jego przedstawicielem. W wypadkach niecierpiących zwłoki może on i samodzielnie załatwiać wszelkie czynności, stanowiące kompetencje Magistratu, pod warunkiem jednak uzyskania zatwierdzenia ze strony Magistratu na najbliższym posiedzeniu. W stosunku do uchwał Rady Miejskiej Magistratowi służy prawo żądania rewizji takich uchwał, które:

a) przekraczają zakres działalności Rady Miejskiej;

b) naruszają statut Miejski lub obowiązujące ustawy;

c) są niewykonalne, lub mogą przynieść szkodę miastu.

Zakres działania gminy miejskiej jest własny i poruczony.

Poruczony zakres działania określają ustawy, rozporządzenia władz państwowych, oraz umowy rządu z gminą. Czynności wynikające z zakresu działania poruczonego wykonują magistraty.

Do własnego zakresu działania gminy miejskiej należą wszystkie sprawy, które dotyczą dobrobytu materjalnego, rozwoju duchowego i zdrowia jej mieszkańców, a w szczególności: zarządzanie majątkiem gminy oraz jej dochodami i wydatkami, zakładanie i utrzymywanie miejskich dróg i mostów, ulic, placów, ogrodów, skwerów i t. d., zakładanie i utrzymywanie miejskich środków komunikacji, piecza nad urządzeniami, służącemi do utrzymania porządku i bezpieczeństwa publicznego, zakładanie i utrzymywanie urządzeń wodociągowych, kanalizacyjnych, oraz służących do zaopatrywania miasta w światło i siłę elektryczną, opieka nad ubogimi, tworzenie i utrzymywanie zakładów dobroczynnych, ochrona zdrowia publicznego, zakładanie i utrzymywanie szpitali i urządzeń sanitarnych, zakładanie i utrzymywanie rzeźni, hal i targowisk, aprowizacja i dostarczanie ludności zdrowych i tanich mieszkań, popieranie miejscowego handlu, przemysłu, rzemiosł,

oraz zakładanie instytucyj kredytowych, piecza nad oświatą publiczną, zakładanie i utrzymywanie szkół, bibjotek, muzeów, teatrów, piecza nad obyczajnością publiczną i t. d..

2. Samorząd wiejski.

Ustawa o urządzeniu gmin wiejskich w Królestwie Polskim z dn. 2. III. 1864 r. [1]) została dekretem z dn. 28. XI. 1918 r. o utworzeniu rad gminnych na obszarze b. Królestwa Kongresowego [2]) zachowaną ze zmianami w tym dekrecie przewidzianymi.

Organami samorządu wiejskiego są:

a) *zgromadzenie gminne*, jako ciało uchwałodawcze.

b) *Rada Gminna*, do kompetencji której należy przygotowanie wniosków i budżetu na Zgromadzenie Gminne, czuwanie nad wykonaniem uchwał Zgromadzenia, zawiadywanie nieruchomościami i funduszami należącemi do gminy lub przez nią zarządzanemi, kierownictwo i dozór nad instytucjami i zakładami gminnemi, mianowanie, kontrola i usuwanie urzędników gminnych, oraz kontrola działalności wójta. Nominację i uwolnienie pisarza zatwierdza jednak władza nadzorcza.

c) *Wójt gminy*, jako przewodniczący rady gminnej i organ wykonawczy. Oprócz czynności swych, jako organu samorządu, wójt gminy wykonuje i niektóre funkcje w zakresie działania państwowo-administracyjnego.

Radę gminną i wójta wybiera Zgromadzenie gminne.

3. Samorząd powiatowy.

Każdy powiat administracyjny stanowi *powiatowy związek komunalny*, który jest osobą publiczno-prawną.

Miasta mające więcej niż 25.000 mieszkańców wyłączone są ze składu powiatowego związku komunalnego i stanowią samodzielne powiaty miejskie.

Zakres działania powiatowych związków komunalnych jest poruczony, określony ustawami i własny.

Do własnego zakresu działania należy piecza nad gospodarczemi, zdrowotnemi i kulturalnemi interesami powiatu jak to:

a) zarząd własnego majątku;

b) budowa i utrzymanie dróg i innych środków komunikacyjnych;

---

[1]) Zbiór Pr. Ros. t. II, rozdz. V., organizacja zarządu Królestwa Polskiego, art. 194 — 313.

[2]) Dz. Pr. Nr. 18, poz. 48.

c) ochrona i rozwój rolnictwa, handlu i przemysłu;

d) ochrona zdrowia publicznego, zakładanie i utrzymanie szpitali i urządzeń sanitarnych;

e) dobroczynność publiczna;

f) popieranie oświaty;

g) podnoszenie poziomu obyczajności i kultury społecznej.

Organami związku komunalnego są:

a) *sejmik powiatowy*,

b) *wydział powiatowy*,

c) *starosta*.

W powiatach miejskich funkcje powyższych organów wykonywują rady miejskie, magistrat i prezydent. Sejmik powiatowy składa się z delegatów miast i gmin wiejskich po 2 od każdej gminy, wybranych odpowiednio przez rady gminne i na wspólnym posiedzeniu Rady Miejskiej i Magistratu.

Miasta z ludnością od 10.001 do 15.000 wybierają trzech, od 15.001 do 20.000 czterech, a liczące ponad 20.000 mieszkańców pięciu delegatów. Przewodniczącym Sejmiku powiatowego jest starosta.

Sejmik powiatowy jest uchwałodawczym i kontrolującym organem powiatowego związku komunalnego.

Wydział powiatowy składa się pod przewodnictwem starosty z 6 członków, wybieranych przez sejmik z mieszkańców powiatu, posiadających bierne brawo wyborcze do rad miejskich lub gminnych.

Wydział powiatowy:

a) przygotowuje sprawy, mające wejść pod obrady sejmiku, decyduje we wszystkich sprawach, niewymagających uchwały sejmiku lub przezeń dla siebie niezastrzeżonych, oraz określa sposoby wykonania uchwał sejmikowych;

b) wykonywa czynności, poruczone przez władze państwowe i ustawy;

c) sprawuje władzę dyscyplinarną nad pracownikami powiatowego związku komunalnego.

Do kompetencji Wydziału powiatowego należy również nadzór w pierwszej instancji nad samorządem gmin wiejskich oraz miejskich, niewydzielonych z powiatowych związków komunalnych.

Starosta, oprócz przewodnictwa na posiedzeniach sejmiku i wydziału wykonuje ich uchwały, załatwia sprawy bieżące, podpisuje w imieniu powiatowego związku komunalnego,

wszystkie sprawy, a w wypadkach niecierpiących zwłoki załatwia również sprawy, wymagające uchwały wydziału powiatowego.

W tym ostatnim wypadku winien jednak wyjednać na najbliższem posiedzeniu zatwierdzenie dokonanych czynności przez Wydział powiatowy.

Nadzór nad samorządem powiatowym należy w I instancji do Wojewody, w drugiej do Ministra Spraw Wewnętrznych.

Władza nadzorcza ma prawo skasować każdą uchwałę sejmiku nietylko w wypadkach jej nieprawomocności lub przekroczenia zakresu kompetencji, lecz i ze względu celowości uchwały.

III.

ORGANY SAMORZĄDU W MAŁOPOLSCE I W B. DZIELNICY PRUSKIEJ.

W Małopolsce (b. Galicji) w myśl Ust. gminnej z dnia 12-VIII-1866 r. (Dz. U. Kr. N. 21) organami samorządu wiejskiego są *rada gminna* i *wójt*.

Zebrania gminnego tam niema.

O wszystkich sprawach decyduje rada gminna wybrana na 3 lata i składająca się z 8 do 36 członków gminy, mających prawa wyborcze.

Zakres działania gminy jest:

1. Własny, obejmujący sprawy gospodarcze i finansowe, oraz

2. Poruczony, odnoszący się do współdziałania gminy w sprawach ogólnej administracji państwowej.

W zakresie własnym gmina działa samodzielnie, podlegając tylko wyższym władzom samorządowym, w zakresie poruczonym bezpośrednio zależną jest od organów ogólnej administracji państwowej.

Organizacja samorządu miejskiego opiera się w Małopolsce na Ustawach z dn. 13. III. 1889 r. (Dz. U. Kr. Nr. 243) dla 30 większych miast, z dn. 3. VII. 1896 r. (Dz. U. Kr. Nr. 51) dla miast i miasteczek.

Zasady organizacji, poza nazwami, podobne są do zasad organizacji gmin wiejskich. Wyjątek stanowią Lwów i Kraków, które mają własne statuty i są z powiatów wyodrębnione.

Jednostką samorządową w powiatach Małopolski jest *rada powiatowa*, mająca zadania podobne do zadań sejmików w b. Królestwie Kongresowem.

W sprawach własnego zakresu działania rada powiatowa niezależną jest od starosty.

Rada ta sama wybiera sobie własnego przewodniczącego, czyli marszałka, oraz wydział powiatowy z 5 osób złożony do którego wchodzi *marszałek* jako przewodniczący.

Celem zarządu majątkiem b. Królestwa Galicji i Lodomerji z Wielkiem Księstwem Krakowskim, orzecznictwa w sprawach kompetencji b. Wydziału Krajowego oraz wykonywania wszelkich innych agend tegoż Wydziału Krajowego, ustawą z dn. 30 stycznia 1920 r.[1]) utworzony został aż do wprowadzenia jednolitej administracji w Państwie i zorganizowania ciał samorządowych wyższego rzędu *Tymczasowy Wydział Samorządowy*, którego przewodniczący przejął atrybucje b. Marszałka Krajowego.

W b. dzielnicy pruskiej prócz samorządu gminnego, miejskiego i powiatowego, reorganizowanego częściowo Rozporządzeniem Ministra b. dzielnicy pruskiej z dn. 25. III. 1920 r.[2]) i z dn. 12. VIII. 1921 r.[3]) istnieje jeszcze samorząd wojewódzki (krajowy), którego organami są: *sejmik wojewódzki*, składający się z członków, wybranych przez sejmiki powiatowe i rady miejskie w miastach Poznaniu, Toruniu, Bydgoszczy i Grudziądzu w liczbie 85 dla sejmiku poznańskiego i 55 dla pomorskiego, oraz *Wydział*, składający się z przewodniczącego, jego zastępcy, *starosty krajowego* i 12 członków w województwie poznańskim i 8 w województwie pomorskim. Członków Wydziału wybiera Sejmik z pośród posiadających bierne prawo wyborcze mieszkańców województwa. Organy samorządu wojewódzkiego załatwiają sprawy gospodarcze, mające znaczenie dla całego Województwa.

IV.

GOSPODARKA SAMORZĄDU.

Na mocy Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 17. VI. 1924 r.[4]) o obowiązku i sposobie pokrywania wydatków przez związki komunalne, zarząd związku komu-

[1]) Dz. Ust. Nr. 11, poz. 61.

[2]) Dziennik Urzędowy Min. b. dziel. pruskiej Nr. 19 poz. 190.

[3]) I. Rozp. Min. b. dziel. pruskiej o zmianie ordynacji miejskiej dla 6 wschodnich prowincji monarchji pruskiej z dn. 30. V. 1853 r. (Ziór Ust. Pr. str. 261) i o przeprowadzeniu wyborów komunalnych w miastach b. dzielnicy pruskiej.

II. Rozp. Min. b. dziel. prusk. o wyborach do sejmików powiatowych na obszarze b. dzielnicy pruskiej (Dz. Ust. Nr. 71, poz. 490 i 492).

[4]) Dz. Ust. N. 51, poz. 522.

nalnego [1]) układa corocznie preliminarz budżetowy wszystkich dochodów i wydatków, spodziewanych w następnym roku obrachunkowym.

Budżet związku komunalnego zakreśla granice gospodarki finansowej związku w roku obrachunkowym i granic tych zarząd związku obowiązany jest ściśle się trzymać.

Dochody związku komunalnego dzielą się na:

1. Zwyczajne.
2. Nadzwyczajne.

Dochody zwyczajne stanowią:

1) przychody z majątku, z funduszów i fundacji należących do związku komunalnego i pozostających w jego administracji, oraz inne wpływy prywatno-prawne;

2) czysty zysk z przedsiębiorstw komunalnych;

3) wpływy z opłat administracyjnych i z opłat za korzystanie z urządzeń i zakładów komunalnych, oraz z dopłat na ich utrzymanie;

4) wpływ z danin komunalnych zaległych z poprzednich lat i z takich danin, które przypadają związkom z mocy samych ustaw, a nie wymagają osobnych uchwał i statutów;

5) dotacje i należności przypadające od Państwa lub innych związków samorządowych na podstawie tytułów publiczno-prawnych;

6) wpływy z innych regularnie powtarzających się przychodów;

7) przychody z podatków (samoistnych i dodatków do podatków państwowych), wpływających do kasy związku z mocy uchwał i statutów komunalnych.

Wyszczególnienie podatków komunalnych, samoistnych, lub w postaci dodatków do podatków państwowych, jakoteż opłat i specjalnych dopłat, które mogą być pobierane przez gminy wiejskie, miejskie i powiatowe związki komunalne, oraz udział samorządu wojewódzkiego w źródłach podatkowych związków komunalnych znajduje się w Ustawie z dn. 11 sierpnia 1923 r. o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych [2]), zawierającej również przepisy dotyczące wymiaru i poboru danin komunalnych [3]).

---

[1]) t. j. gmin wiejskich, miejskich, powiatowych i krajowych związków komunalnych.

[2]) Dz. Ust. 94, poz. 747.

[3]) Celem wykonania Ust. z dn 11 sierpnia 1923 r. o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych wydane zostały przez Min. Spr. Wewn.

Dochody nadzwyczajne związków komunalnych stanowią wpływy ze sprzedaży i likwidacji majątku komunalnego, wpływy z podatków inwestycyjnych, z dopłat na założenie i rekonstrukcję urządzeń i zakładów komunalnych, wpływy z pożyczek długoterminowych, wreszcie wpływy jednorazowe lub powtarzające się w nieregularnych odstępach czasu, oraz wpływy przypadkowe.

Przy układaniu preliminarza budżetowego związki komunalne, oprócz przepisów dotyczących samego budżetowania, uwzględnić winny obowiązujące przepisy odnośnie administracji majątku, funduszów, przedsiębiorstw i zakładów komunalnych, i co do dochodów i wydatków komunalnych. Wydatki nadzwyczajne, t. j. niezwiązane z normalnym tokiem administracji lub eksploatacji przedsiębiorstw, wydatki inwestycyjne, wydatki na nowe budowle, na kupno maszyn i nieruchomości, oraz wydatki na przedterminowe spłaty długów długoterminowych, mogą być dokonywane tylko wtedy, gdy istnieje możność ich pokrycia ze środków nadzwyczajnych, lub z nadwyżki dochodów zwyczajnych ponad potrzebę pokrycia wydatków zwyczajnych.

Preliminarze budżetowe związków komunalnych podlegają zatwierdzeniu władzy nadzorczej tylko o tyle, o ile zawierają pozycje, dotyczące przychodów z podatków, ustalonych na mocy uchwał i statutów komunalnych lub takie pozycje, które opierać się winny na uchwałach, podlegających zatwierdzeniu władzy nadzorczej.

Władzami nadzorczemi w tym zakresie są:

a) w stosunku do gmin wiejskich (w b. dzielnicy rosyjskiej także do gromad) i gmin miejskich, niewydzielonych z powiatowych związków komunalnych, z wyjątkiem gmin miejskich w b. dzielnicy pruskiej, małopolskich gmin miejskich, liczących powyżej 15.000 mieszkańców w/g ostatniego spisu ludności — wydziały powiatowe;

b) w stosunku do gmin miejskich, wydzielonych z powiatowych związków komunalnych, gmin miejskich w b. dzielnicy pruskiej, oraz małopolskich gmin miejskich, liczących

---

w porozumieniu z Min. Skarbu Rozporządzenia z dn. 26. I. 1924 r. (Dz. Ust. Nr. 16, poz. 166), z dn. 18. III. 1924 r. (Dz. Ust. Nr. 31, poz. 317) oraz z dn. 19. IX. 1924 r. (Dz. Ust. Nr. 82, poz. 789).

Patrz także Ustawę z dn. 31. VII. 1924 r. (Dz. Ust. Nr. 73, poz. 719) i Rozp. Min. Spr. Wewn. z dn. 15. X. 1924 r. (Dz. Ust. Nr. 95, poz. 885).

powyżej 15.000 mieszkańców i w stosunku do powiatowych związków komunalnych — wydziały wojewódzkie[1]).

c) w stosunku do gminy m. st. Warszawy i gmin miejskich liczących powyżej 100.000 mieszkańców, oraz w stosunku do krajowych związków komunalnych—Minister Spraw Wewnętrznych, działający w porozumieniu z Ministrem Skarbu[2]). Od orzeczeń władzy nadzorczej związkom komunalnym, o ile ustawa inaczej nie postanowi, służy prawo wniesienia odwołania do wydziału wojewódzkiego[3]) o ile chodzi o orzeczenie wydziału powiatowego, co do Ministra Spraw Wewnętrznych, działającego w porozumieniu z Min. Skarbu, jeśli orzeczenie będzie wydane przez Wydział Wojewódzki.

Pozatem mają zastosowanie przepisy Ustawy z dn. VIII. 1923 r. w sprawie środków prawnych od orzeczeń władz administracyjnych, oraz przepisy Ustawy z dn. 3. VIII. 1922 r. o Najwyższym Trybunale Administracyjnym.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 1. 17. VI. upoważnia Ministra Spraw Wewnętrznych i Ministra Skarbu w porozumieniu z Min. Spraw Wewn. do badania przez własnych delegatów gospodarki związków komunalnych.

Delegaci mają prawo zasięgać informacji o działalności związków komunalnych, żądać udzielenia sobie ich uchwał i aktów dla zaznajomienia się z ich treścią, zwiedzać zakłady, urządzenia i przedsiębiorstwa komunalne, prowadzić dochodzenia na miejscu i dokonywać rewizji ksiąg i kas.

O ile Minister Skarbu na podstawie sprawozdań swoich delegatów lub na podstawie przedkładanych mu budżetów i zamknięć rachunkowych spostrzeże nieprawidłowości natury finansowej lub brak oszczędności w gospodarce związku komunalnego, to zawiadamia o nich Ministra Spraw Wewnętrznych celem wydania stosownych zarządzeń.

---

[1]) Do wprowadzenia w życie samorządu wojewódzkiego władzą nadzorczą, właściwą do działania w miejsce wydziału wojewódzkiego jest Minister Spraw Wewnętrznych, działający w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

[2]) Minister Spraw Wewnętrznych i Minister Skarbu mogą w obopólnym porozumieniu przekazać swoje uprawnienia w tym zakresie całkowicie lub częściowo podległym im bezpośrednio władzom państwowym.

[3]) Obecnie do organów zastępujących w tym zakresie wydział wojewódzki.

TABELA

stanowisk, tytułów i stopni służbowych. [1])

(Załącz. 1—15 do rozp. Rady Min. z dnia 26. VI. 1924 r.).

1. Prezydjum Rady Ministrów.

Stanowisko poza kategorjami: Prezes Rady Ministrów.

I KATEGORJA		II KATEGORJA		III KATEGORJA	
Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy
C e n t r a l a:					
Podsekretarz stanu	III	Naczelny rachmistrz	VII-VI	Naczelnik kancelarji	VIII-VII
Dyrektor departamentu	IV-III	Asesor Księgowy	VII-VII	Intandent Adjunkt kancelaryjny	IX-VIII
Naczelnik wydziału	VI-V-IV	Skarbnik Kontroler	IX-VIII	Rejestrator	X-IX
Radca ministerjalny	VI-V	Sekretarz	X-IX	Rachmistrz	XII-XI-X
Referendarz	VIJI-VII	Asystent rachunkowy	X	Kancelista	XII-XI

[1]) Służbę na stanowiskach, dla których według tabeli przewidziano kilka stopni służbowych, rozpoczyna się w najniższym stopniu służbowym, z wyjątkiem wypadku kiedy urzędnik na poprzednio zajmowanym stanowisku osiągnął już stopień służbowy, przewidziany w tabeli jako najniższy dla stanowiska, na które przechodzi; w tym wypadku urzędnikowi może być nadany stopień służbowy bezpośrednio wyższy od posiadanego przez niego na poprzednim stanowisku (§ 3 Rozp. Rady Min. z dn. 26. VI. 1924 r.).

I KATEGORJA		II KATEGORJA		III KATEGORJA	
Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy
Urzędy i instytucje przy Prezydjum Rady Ministrów:					
Prezes Prokuratorji Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej	III	Naczelny rachmistrz	VII	Naczelnik kancelarji	VIII-VII
Vice-Prezes Prokuratorji Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej	IV	Asesor Księgowy	VIII-VII	Adjunkt kancelaryjny	IX-VIII
Prezes oddziału Prokuratorji Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej		Korektorka Kontroler Skarbnik	IX-VIII	Dysponent Drukarni Państwowej Rejestrator	X-IX
Starszy Radca Prokuratorji Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej	V-IV	Sekretarz	X-IY	Rachmistrz	XII-XI-X
Naczelnik Sekretarjatu Prawniczego Najwyższego Trybunału Administracyjnego		Asystent rachunkowy	X	Kancelista	XII-XI
Nczelny Dyrektor Drukarń Państwowych	VI-V				
Dyrektor Polskiej Ajencji Telegraficznej					
Radca Prokuratorji Generalnej					
Radca Sekretarjatu Prawniczego Najwyższego Trybuuału Administracyjnego	VI				
Redaktor Polskiej Ajencji Telegraficznej					
Redaktor Monitora Polskiego	VIII-VII-VI				
Dyrektor Drukarń Państwowych					
Referendarz Najwyższego Trybunału Administracyjnego	VIII-VII				
Referendarz Prokuratorji Generalnej					

2. Kancelarja cywilna Prezydenta Rzeczypospolitej.

I KATEGORJA		II KATEGORJA		III KATEGORJA	
Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy
Szef kancelarji cywilnej	IV-III	Naczelny rachmistrz	VII-VI	Intendent	IX-VIII
Zastępca szefa kancelarji cywilnej	V	Zarządca gmachu reprezentacyjnego		Adjunkt kancelaryjny	
Radca ministerjalny	VI	Asesor Księgowy	VIII-VII	Rejestrator	X-IX
Inspektor gmachów reprezentacyjnych	VII-VI	Skarbnik Kontroler	IX-VIII	Rachmistrz	XII-XI-X
Referedarz	VIII-VII	Sekretarz	X-IX	Kancelista	XII-XI
		Asystent rachunkowy	X		

3. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

Stanowisko poza kategorjami: Minister II st. sł.

I KATEGORJA		II KAREGORJA		III KATDGORJĄ	
Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy
C e n t r a l a.					
Podsekretarz Stanu	III	Naczelny rachmistrz	VII-VI	Naczelnik kancelarji	VIII-VII
DyrektorDepartamentu Dyrektor Głównego Urzędu Statystycznego Główny Dyrektor Zdrowia	IV-III	Asesor Księgowy	VIII-VII	Intendent Adjunkt kancelaryjny	IX-VIII
		Skarbnik Kontroler	IX-VIII	Rejestrator	X-IX
Naczelnik Wydziału	VI-V-IV	Sekretarz	X-IX	Rachmistrz	XII-XI-X
Radca ministerjalny Inspektor ministerjalny	VI-V	Asystent rachunkowy	X	Kancelista	XII-XI
Referendarz	VIII-VII				

I KATEGORJA		II KATEGORIA		III KATEGORJA	
Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy
Władze i urzędy podległe:					
Wojewoda		Naczelny rachmistrz	VII	Naczelnik kancelarji	IX-VIII
Delegat Rządu w Wilnie	IV-III				
Komisarz Rządu w Warszawie		Mierniczy Asesor	VIII-VII	Adjunkt kancelaryjny	X-IX
Dyrektor laboratorjum rybackiego na Helu	V-IV	Księgowy			
Vice-wojewoda	V	Skarbnik Kontroler	IX-VIII	Rysownik	XI-X-IX
Naczelnik Wydziału				Rejestrator	XI-X
Dyrektor Okręgowy Dyrekcji Robót Publicznych	VI-V	Instruktor rybacki		Rachmistrz	
Komisarz rządu w Łodzi		Podkomisarz ochrony lasów	X-IX-VIII	Nadzorca rybacki	XII-XI-X
Radca wojewódzki				Pomocnik techniczny	
Naczelnik morskiego urzędu rybackiego	VI	Technik (drogowy, wodny, mierniczy)		Kancelista	XII-XI
Radca budownictwa					
Starosta					
Inspektor lekarski		Sekretarz	X-IX		
„ farmaceutyczny		Asystent rachunkowy	X		
„ weterynaryjny					
„ rybacki					
„ ochrony lasów	VII-VI				
„ majątków państwowych					
„ rolny					
Zarządca pracowni rozpoznawczej					
Adjunkt laboratorjum rybackiego na Helu					
Konserwator					
Instruktor stowarzyszenia przemysłowców	VIII-VII-VI				
Lekarz powiatowy					
„ weterynaryjny					
Inżynier powiatowy					
Architekt powiatowy					
Kontroler majątków państwowych					
Komisarz ochrony lasów	VIII-VII				
Lustrator weterynaryjny					
Referendarz					
Asystent pracowni rozpoznawczej					

I KATEGORJA		II KATEGORJA		III KATEGORJA	
Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy
Policja państwowa (stanowiska specjalne):					
Komendant główny	IV	Komisarz	VII		
Nadinspektor Inspektor	V	Podkomisarz	VIII		
Podinspektor	VI	Aspirant	IX		
Nadkomisarz Komisarz	VII				
Podkomisarz	VIII				

4. Ministerstwo Spraw Zagranicznych.

Stanowisko poza kategorjami: Minister II st. sł.

I KATEGORJA		II KATEGORJA		III KATEGORJA	
Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy
C e n t r a l a:					
Podsekretarz stanu	III	Naczelny rachmistrz	VII-VI	Naczelnik kancelarji	VIII-VII
Dyrektor departamentu	IV-III	Asesor Księgowy	VIII-VI	Intendent Adjunkt kancelaryjny	IX-VIII
Dyrektor protokułu dyplomatycznego	V-IV	Skarbnik Kontroler	IX-VIII	Rejestrator	X-IX
Naczelnik wydziału	VI-V-IV	Sekretarz	X-IX	Rachmistrz	XII-XI-X
Radca ministerjalny Zastępca dyrektora protokółu dyplomatycznego	VI-V	Asystent rachunkowy	X	Kancelista	XII-XI
Referendarz	VIII-VII				

I KATEGORJA		II KATEGORJA		III KATEGORJA	
Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy
Władze i urzędy podległe:					
Ambasador Poseł nadzwyczajny i minister pełnomocny I kl.	III	Naczelny rachmistrz	VII-VI	Naczelnik kancelarji	IX-VIII
Komisarz generalny Rz. Pol. w Gdańsku	IV-III	Sekretarz konsularny I kl. Asesor Księgowy	VIII-VII	Adjunkt kancelaryjny	X-IX
Poseł nadzwyczajny i minister pełnomocny II kl. Konsul generalny I kl.	IV	Skarbnik Kontroler	IX-VIII	Rejestrator Rachmistrz	XI-X XIIXI-X
Poseł nadzwyczajny i minister pełnomocny III kl. Minister rezydent	V	Sekretarz konsularny II kl. Asystent rachunkowy	X-IX X	Kancelista	XII-XI
Zastępca komisarza generalnego Rz. Pol. w Gdańsku Radca legacyjny I kl. Konsul generalny II kl.					
Radca legacyjny II kl. Sekretarz poselstwa I kl. Konsul I i II kl	VI				
Sekretarz poselstwa II kl. Vice-konsul I i II kl.	VII				
Attaché poselstwa „ konsularny	VII				

5. Ministerstwo Spraw Wojskowych.

Stanowisko poza kategorjami: Minister II st. sł.

I KATEGORJA		II KATEGORJA		III KATEGORJA	
Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy
C e n t r a l a:					
Podsekretarz stanu	III	Naczelny rachmistrz	VII-VI	Naczelnik kancelarji	VIII-VII
Dyrektor departamentu	IV-III	Asesor Księgowy	VIII-VII	Intendent Adjunkt kancelaryjny	IX-VIII
Naczelnik Wydziału	VI-V-IV	Skarbnik Kontroler	IX-VIII	Rejestrator Rysownik	X-IX
Radca Ministerjalny	VI-V	Sekretarz	X-IX	Rachmistrz	XII-XI-X
Referendarz	VIII-VII	Asystent rachunkowy	X	Kancelista	XII-XI
Władze, urzędy i instytucje podległe:					
Naczelnik wydziału	VI-V	Naczelny rachmistrz	VII	Naczelnik kancelarji	IX-VIII
Radca	VI	Asesor Księgowy Mierniczy	VIII-VII	Adjunkt kancelaryjny	X-IX
Referendarz	VIII-VII	Skarbnik Technik Kontroler	IX-VIII	Rejestrator Rysownik	XI-X
		Sekretarz Asystent mierniczy	X-IX	Rachmistrz	XII-XI-X
		Asystent rachunkowy	X	Kancelista	XII-XI

6. Ministerstwo Skarbu.

Stanowisko poza kategorjami: Minister II st. sł.

I KATEGORJA		II KATEGORJA		III KATEGORJA	
Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy
C e n t r a l a:					
Podsekretarz stanu		Naczelny rachmistrz		Naczelnik kancelarji	VIII-VII
Prezes Głównego Urzędu Likwidacyjnego	III	Naczelnik centralnej księgowości	VII-VI		
				Intendent	
Dyrektor departamentu		Naczelnik centralnej kasy państwowej		Adjunkt kancelaryjny	IX-VIII
Szef sekcji Głównego Urzędu Likwidacyjnego	IV-III				
Naczelny Dyrektor monopolu tytuniowego				Rejestrator	X-IX
		Asesor Księgowy			
Dyrektor loterji państwowej		Skarbnik centralnej kasy państwowej	VIII-VII	Rachmistrz	XII-XI-X
Komisarz Głównego Urzędu Likwidacyjnego (Poznań)					
				Kancelista	XII-XI
Naczelnik wydziału					
Zastępca Naczelnika Dyrektora monopolu tytuniowego	VI-V.IV	Skarbnik Kontroler	IX-VIII		
Sekretarz Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów					
		Sekretarz	X-IX		
Dyrektor państwowego Urzędu Kontroli i Ubezbieczeń					
		Asystent rachunkowy	X		
Inspektor ministerjalny					
Radca ministerjalny	VI-V				
Referendarz	VIII-VII				

I KATEGORJA		II KATEGORJA		III KATEGORJA	
Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy
Władze i urzędy podległe:					
Prezes Izby Skarbowej	IV	Naczelnik wydziału rachunkowo-kasowego		Naczelnik kancelarji	
Prezes Dyrekcji Ceł Naczelny Inspektor Ceł	V-IV	Dyrektor fabryki tyt.	VII-VI	Zarządca państwowego magazynu wyrobów tytoniowych	IX-VIII
Naczelnik wydziału	VI-V	Inspektor fabryki tyt.			
Radca skarbowy Inspektor ewidencyjny	VI	Naczelnik wydziału kontroli celnej		Adjunkt kancelaryjny	X-IX
Rewizor akcyzowy Rewizor celny Inspektor skarbowy	VII-VI			Adjunkt celny	
Referendarz Inżynier mierniczy	VIII-VII	Asesor Księgowy Inspektor kontroli skarbowej		Rejestrator	XI-X
		Inspektor celny Inspektor uprawy tyt.		Rachmistrz Sekwestrator podatkowy	XII-XI-X
		Naczelnik urzędu wykupu tytoniu	VIII-VII	Poborca celny Magazynier tytoniowy	
		Kontroler fabryki tyt. Mierniczy Naczelnik kasy skarbowej		Kancelista Rewident kontroli skarbowej	XII-XI
		Skarbnik Kontroler	IX-VIII		
		Sekretarz Komisarz kontroli skarbowej Rewident celny Asystent mierniczy	X-IX		
		Asystent rachunkowy	X		

I KATEGORJA		II KATEGORJA		III KATEGORJA	
Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy
S t r a ż c e l n a:					
Naczelny inspektor straży celnej	V	Starszy inspektor straży celnej	VI		
		Inspektor straży celnej Starszy komisarz	VII		
		Komisarz	VIII		
		Podkomisarz	X-IX		

7. Ministerstwo Sprawiedliwości.

Stanowisko poza kategorjami: Minister II st. sł.

I KATEGORJA		II KATEGORJA		III KATEGORJA	
Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy
C e n t r a l a:					
Podsekretarz stanu	III	Naczelny rachmistrz	VII-VI	Naczelnik kancelarji	VIII-VII
Dyrektor departamentu	IV-III				
Radca prawny	V-IV	Asesor Księgowy	VIII-VII	Adjunkt kancelaryjny Intendent	IX-VIII
Naczelnik wydziału Radaktor Dziennika Ustaw	VI-V-IV	Skarbnik Kontroler	IX-VIII		
				Rejestrator	X-IX
Radca ministerjalny	VI-V	Sekretarz	X-IX		
				Rachmistrz	XII-XI-X
Referendarz	VIII-VII	Asystent rachunkowy	X	Kancelista	VII-XI

I KATEGORJA		II KATEGORJA		III KATEGORJA	
Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy
Sądy i więzienia:					
Naczelnik sekretarjatu prawniczego Sądu Najwyższego	VI-V	Naczelny sekretarz		Adjunkt kancelaryjny	X-IX
		Naczelny rachmistrz	VII		
Radca sekretarjatu prawniczego	VI	Naczelnik urzędu depozytów sądowych		Pedsekretarz	
				Rejestrator	XI-X
Referendarz	VIII-VII	Księgowy		Felczer więzienny	
Lekarz więzienny	VIII	Kapelan więzienny	VII-VIII	Rachmistrz	XII-XI-X
		Starszy sekretarz	VIII	Kancelista	
		Naczelnik więzienia		Inspektor straży więziennej	XII-XI
		Naczelnik Zakładu wychow.-popraw.	IX-VIII-VII		
		Inspektor więzienny			
		Nauczyciel więzienny			
		Starszy asystent prok. przy sąd. powiatow. w Wielkop. i na Górn. Śląsku	IX-VIII		
		Skarbnik			
		Kontroler			
		Sekretarz			
		Podinspek. więzienny			
		Asyst. prok. przy sąd. powiatow. w Wielk. i na Górn. Śląsku	X-IX		
		Kom. sąd. w Wielk. i na G. Śl.			
		Asyst. rach.			
		Asystent więzienny	X		

8. Minst. Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Stanowisko poza kategorjami: Minister II st. sł.

I KATEGORJA		II KATEGORJA		III KATEGORJA	
Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy
C e n t r a l a:					
Podsekretarz stanu	III	Naczelny rachmistrz	VII-VI	Naczelnik kancelarji	VIII-VII
Dyrektor departamentu	IV-III	Asesor Księgowy	VII-VII	Intandent Adjunkt kancelaryjny	IX-VIII
Naczelny dyr. archiwów państwowych	V-IV	Skarbnik Kontroler	IX-VIII	Rejestrator	X-IX
Naczelnik wydziału	VI-V-IV				
Radca ministerjalny Wizytator szkół	VI-V	Sekretarz	X-IX	Rachmistrz	XII-XI-X
Referendarz	VIJI-VII	Asystent rachunkowy	X	Kancelista	XII-XI
Władze, urzędy i instytucje podległe:					
Kurator okręgu szkoln.	IV	Naczelny rachmistrz	VII	Naczelnik kancelarji	IX-VIII
Dyrektor archiwum Dyrektor muzeum państwowego Dyrektor biblioteki Naczelnik wydziału	IV-V	Asesor Księgowy	VIII-VII		
Kustosz archiwum	VI	Zastępca Inspektora szkolnego	IX-VIII-VII	Kierownik ogrodu Adjunkt kancelaryjny	X-IX
Kustosz muzeum Archiwista Bibljotekarz Wizytator szkół	VII-VI	Kwestor Skarbnik Kontroler	IX-VIII		
Sekretarz szkoły akademickiej Inspektor szkolny	VIII-VII-VI	Sekretarz Dentysta szkolny	X-IX	Rejestrator	XI-X
Referendarz Asystent archiwalny Asystent biblioteczny Administrator klinik Inspektor rolniczy, leśny, ogrodniczy Lekarz szkolny	VIII-VII	Asystent rachunkowy	X	Rachmistrz Kancelista	XII-XI-X XII-XI

9. Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Stanowisko poza kategorjami: Minister II st. sł.

I KATEGORJA		II KATEGORJA		III KATEGORJA	
Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy
C e n t r a l a:					
Podsekretarz stanu	III	Naczelny rachmistrz	VII-VI	Naczelnik kancelarji	VIII-VII
Dyrektor departamentu	IV-III				
Naczelnik wydziału	VI-V-IV	Mierniczy	IX-VIII	Intendent	
Główny Inspektor rolnictwa		Asesor		Adjunkt kancelaryjny	IX-VIII
Główny Inspektor lasów państwowych	VI-V	Księgowy			
Radca ministerjalny		Skarbnik	IX-VIII	Rejestrator	X-IX
Wizytator publicznych szkół ludowo-rolniczych	VII-VI	Kontroler		Rachmistrz	XII-XI-X
Inspektor hodowli zwierząt		Sekretarz	X-IX	Kancelista	XII-XI
Referendarz	VIII-VII	Asystent mierniczy			
		Asystent rachunkowy	X		
Władze, urzędy i instytucje podległe:					
Naczelnik Zarządu okręgowego lasów państwowych	V	Naczelny rachmistrz	VII	Naczelnik kancelarji	IX-VIII
Dyrektor zarządu stadnin		Łowczy	VIII-VII	Kasjer leśny	
Inspektor okręgowy lasów państwowych	VI-V	Mierniczy		Adjunkt kancelaryjny	X-IX
Inspektor generalny zarządu stadnin		Asesor			
Radca	VI	Księgowy			
Inspektor	VII-VI	Skarbnik		Rejestrator	XI-X
Referendarz		Kontroler		Felczer	
Nadleśniczy		Technik leśny			
Taksator leśny		Technik budowlany	IX-VIII	Rachmistrz	XII-XI-X
Nauczyciel szkół leśnych	VIII-VII	Zawiadowca tartaku			
Inżynier mierniczy		Zawiadowca kolejek leśnych			
Lekarz weterynarji		Leśniczy	X-IX-XIII		
Zarządca stad i stadnin państwowych		Sekretarz			
		Asystent mierniczy	X-IX	Kancelista	XII-XI
		Asystent rachunkowy	X		

I KATEGORJA		II KATEGORJA		III KATEGORJA	
Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy
Instytucje naukowe (Stanowiska specjalne *). a) Państwowy Instytut naukowy gospodarstwa wiejskiego w Puławach i Bydgoszczy, b) Państwowy Instytut meteorologiczny w Warszawie, c) Stacja botaniczno-rolnicza we Lwowie.					
Kierownik wydziału państwowego Instytutu nauk gospodarstwa wiejskiego w Puławach i Bydgoszczy	V-IV	Kierownik radjostacji Technik rysownik	VIII-VII	Elektromonter	XI-X-IX
Dyrektot państwowego Instytutu meteorologicznego					
Kierownik działu lub poddziału państwowego Instyrutu nauk gosp. wiejsk. w Puławach i Bydgoszczy	VI-V	Radjotelegrafista i telefonista Obserwator	X-IX-VIII		
Vice-Dyrektor państw. instytutu meteorołogicznego					
Kierownik wydziału państw. Instytutu meteorologicznego	VI	Rachmistrz meteorologiczny Zawiadowca ogrodu	X-I X		
Kierownik stacji botaniczno-rolnej					
Inspektor stacji meteorologicznej Bibliotekarz Administrator Instytutu w Puławach Adjunkt	VII-VI				
Asystent	VIII-VII				

*) Przy obsadzaniu w Instytucjach naukowych stanowisk urzędników rachunkowych i kancelaryjnych ma zastosowanie dział tabel, dotyczących władz, urzędów i instytucji podległych.

10. Ministerstwo Przemysłu i Handlu.

Stanowisko poza kategorjami: Minister II st. sł.

I KATEGORJA		II KATEGORJA		III KATEGORJA	
Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy
C e n t r a l a.					
Podsekretarz stanu Generalny dyrektor poczt i telegrafów	III	Naczelny rachmistrz	VII-VI	Naczelnik kancelarji	VIII-VII
Dyrektor departamentu	IV-III	Inspektor legalizacyjny Asesor Księgowy	VIII-VII	Intendent Adjunkr kancelaryjny	IX-VIII
Dyrektor Głównego Urzędu Miar Prezes Urzędu Patentowego Dyrektor Państwowego Instytutu Geologicznego	V-IV	Skarbnik Kontroler	IX-VIII	Rejestrator Grawer Mechanik	X-IX
Vice-Dyrektor Poczt i Telegrafów Naczelnik wydziału	VI-V-IV	Technik legalizacyjny Sekretarz	X-IX	Rysownik Raborant	XI-X-IX
				Rachmiktrz	XII-XI-X
Członek Głównego Urzędu Miar	V	Asystent rachunkowy	X	Kancelista	XII-XI
Dyrektor Głównego Urzędu Pobierczego Radca ministerjalny Radca legalizacyjny Radca Urzędu Patentowego Geolog	VI-V				
Współpracownik naukowy Głównego Urzędu Miar	VI				
Adjunkt Głównego Urzędu Miar Adjunkt geolog	VII				
Referendarz	VIII-VII				
Asystent geolog Asystent Głównego Urzędu Miar	VIII				

I KATEGORJA		II KATEGORIA		III KATEGORJA	
Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy
Władze i instytucje podległe:					
Dyrektor wyższego urzędu górniczego Prezes Dyrekcji Poczt i Telegrafów	V-V	Naczelny rachmistrz Kapitan portu I kl. Kapitan statku I kl.	VII	Naczelnik kancelarji Legalizator	IX-VIII
Dyrektor szkoły morskiej Vice-Dyrektor wyższego urzędu górniczego Naczelnik okręgowego urzędu górniczego Naczelnik wydziału	VI-V	Asesor Księgowy Inspektor taboru marynarki	VIII-VII	Rewizor legalizacyjny Adjunkt kancelaryjny Medalier Dozorca wydm	X-IX
		Kontroler górniczy Probierz	IX-VIII-VII	Dozorca latarni morskiej	
Naczelnik urzędu probierczego Naczelnik okręgowy legalizacji narzędzi mierniczych Vice-Dyrektor szkoły morskiej Radca legalizacyjny Radca górniczy Radca urzędu morskiego Radca	VI	Kapitan portu II kl. Kapitan statku II kl. Wychowawca szkoły morskiej Skarbnik Kontroler	VIII IX-VIII	Cechownicy Magazynier Laborant Rejestrator Rachmistrz	XI-X-IX XI-X XII-XI-X
Profesor szkoły morskiej Inspektor	VII-VI	Kapitan portu III kl. Kapitan statku III kl.	IX	Kancelista Pomocnik techniczny Pomocnik dozorcy wydm	XII-XI
Referendarz	VIII-VII	Technik marynarki Mechanik marynarki Sekretarz	X-IX	Pomocnik dozorcy latarni morskiej	
		Kapitan statku IV kl. Asystent rachunkowy Asystent probierczy Asystent kontroli górniczej	X		

11. Ministerstwo Kolei Żelaznych.

Stanowisko poza kategorjami: Minister II st. sł.

I KATEGORJA		II KATEGORJA		III KATEGORJA	
Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy
C e n t r a l a:					
Podsekretarz stanu	III	Naczelny rachmistrz	VII-VI	Naczelnik kancelarji	VIII-VII
Dyrektor departamentu	IV-III	Asesor Księgowy	VIII-VII	Intendent Adjunkt kancelaryjny	IX-VIII
Naczelnik wydzialu	VI-V-IV	Skarbnik Kontroler	IX-VIII		
Padca ministerjalny Inspektor ministerjalny	VI-V	Sekretarz	X-IX	Rejestrator	X-IX
Referendarz	VIII-VII	Asystent rachunkowy	X	Rachmistrz	XII-XI-X
				Kancelista	XII-XI

12. Ministerstwo Robót Publicznyeh.

Stanowisko poza kategorjami: Minister II st. sł.

I KATEGORJA		II KATEGORJA		III KATEGORJA	
Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy
C e n t r a l a:					
Podsekretarz stanu	III	Naczelny rachmistrz	VII-VI	Naczelnik kancelarji	VIII-VII
Dyrektor departamentu	IV-III	Asesor Księgowy	VIII-VII	Intendent Adjunkt kancelaryjny	IX-VIII
Naczelnik wydziału	VI-V-IV	Skarbnik Kontroler	IX-VIII		
Radca ministerialny	VI-V	Sekretarz	X-IX	Rejestrator Rysownik	X-IX
Referendarz	VIII-VII	Asystent rachunkowy	X	Rachmistrz	XII-XI-X
				Kancelista	XII-XI

I KATEGORJA		II KATEGORJA		III KATEGORJA	
Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy
Władze i urzędy celne:					
Dyrektor dróg wodnych	V	Naczelny rachmistrz	VII	Naczelnik kancelarji	IX-VIII
Naczelnik wydziału Inspektor dróg wodnych Dyrektor państwowych zakładów wodociągowych na G. Śląsku	VI-V	Mierniczy Asesor Księgowy	VIII-VII	Adjunkt kancelaryjny	X-IX
		Kontroler Skarbnik	IX-VIII	Rysownik	XI-X-IX
Inżynier dróg wodnych Referendarz	VIII-VII			Rejestrator	XI-X
		Technik (wodny, drogowy, mierniczy)	X-IX-VIII	Rachmistrz	XII-XI-X
		Sekretarz Asystent mierniczy	X-IX	Kancelista	XII-XI
		Asystent rachunkowy	X		

13. Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej.

Stanowisko poza kategorjami: Minister II st. sł.

I KATEGORJA		II KATEGORJA		III KATEGORJA	
Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy
C e n t r a l a:					
Podsekretarz stanu	III	Naczelny rachmistrz	VII-VI	Naczelnik kancelarji	VIII-VII
Dyrektor departametu Główny inspektor pracy	IV-III	Asesor Księgowy	VIII-VII	Intendent Adjunkt kancelaryjny	IX-VIII
Prezes Trybunału Ubezpieczeń Społecznych Dyrektor urzędu emigracyjnego Naczelnik wydziału	VI-V.IV	Skarbnik Kontroler	IX-VIII	Rejestrator	X-IX
Radca ministerjalny Vice-dyrektor urzędu emigracyjnego	VI-V	Sekretarz	X-IX	Rachmistrz	XII-XI-X
Referendarz	VIII-VII	Asystent rachunkowy	X	Kancelista	XII-XI
Władze i urzędy podległe:					
Dyrektor okręgowego urzędu ubezpieczeń Dyrektor wyższego urzędu ubezpieczeń Okręgowy inspektor pracy Komisarz pracy na G. Śląsku	VI-V	Naczelny rachmistrz	VII	Naczelnik kancelarji	IX-VIII
		Naczelnik etapu emigracyjnego Asesor Księgowy	VIII-VII	Adjunkt kancelaryjny	X-IX
Obwodowy inspektor pracy Inspektor lekarz	VII-VI	Kontroler Skarbnik	IX-VIII	Rejestrator	XI-X
		Sekretarz	X-IX	Rachmistrz	XIIXI-X
Podinspektor pracy Referendarz	VIII-VII	Asystent rachunkowy	X	Kancelista	XII-XI

14. Ministerstwo Reform Rolnych.

Stanowisko poza kategorjami: Minister II st. sł.

I KATEGORJA		II KAREGORJA		III KATDGORJĄ	
Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy
C e n t r a l a:					
Podsekretarz stanu	III	Naczelny rachmistrz	VII-VI	Naczelnik kancelarji	VIII-VII
Dyrektor departamentu Vice-prezes Głównej Komisji Ziemskiej	IV-III	Asesor Księgowy Sekretarz głównej komisji ziemskiej	VIII-VII	Intendent Adjunkt kancelaryjny	IX-VIII
Naczelnik wydziału Zastępca vice-prezesa Głównej Komisji Ziemskiej	VI-V-IV	Skarbnik Kotntroler	IX-VIII	Rejestrator Rysownik	X-IX
Radca Ministerjalny Inspektor techniczny Inspekror rolny	VI-V	Sekretarz	X-IX	Rachmistrz	XII-XI-X
Referendarz	VIII-VII	Asystent rachunkowy	X	Kancelista	XII-XI
Władze i urzędy podległe.					
Prezes okręgowego urzędu ziemskiego	V	Naczelny rachmistrz	VII	Naczelnik kancelarji	IX-VIII
Naczelnik wydziału Naczelnik biura okręgowej komisji ziemskiej	VI-V	Mierniczy Asesor Księgowy	VIII-VII	Adjunkt kancelaryjny	X-IX
Rewident pomiarów Inspektor ziemski	VII-VI	Skarbnik Kontrolor	IX-VIII	Rysownik Adjunkt mierniczy	XI-X-IX
Komisarz ziemski	VII	Sekretarz Asystent mierniczy	X-IX	Rejestrator	XI-X
Referendarz Inżynier mierniczy Podkomisarz ziemski	VIII-VII	Asystent rachunkowy	X	Rachmistrz Kancelista	XII-XI-X XII-XI

15. Kancelarja Sejmu i Senatu.

I KATEGORJA		II KATEGORJA		III KATEGORJA	
Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy	Stanowiska oraz tytuły do nich przywiązane	Stopień służbowy
Dyrektor biura, sejmu i senatu	IV-III	Rewizor stenogramu	VII-VI	Intendent	IX-VIII
Zastępca dyrektora biura, sejmu i senatu		Asesor Księgowy	VIII-VII	Adjunkt kancelaryjny	
Naczelnik wydziału gospodarczo - finansowego	VI-V	Skarbnik Kontroler	IX-VIII	Rejestrator	X-IX
Dyrektor bibljoteki, sejmu i senatu				Rachmistrz	XII-XI-X
Radca biura, sejmu i senatu		Stenograf	X-IX-VIII	Kancelista	
Redaktor stenogramu	VIII-VII-VI	Sekretarz	X-IX	Komendant straży marszałkowskiej	XII-XI
Referendarz	VII-VII	Asystent rachunkowy	X		

Wykaz Ustaw i Rozporządzeń

(w porządku chronologicznym).

1918 r.	3. I.	Dekret Rady Regencyjnej o tymczasowej organizacji Władz Naczelnych w Królestwie Polskiem	D. P. N. 1 p.
„	27. XI.	Dekret o utworzeniu Rad Gminnych na obszarze b. Królestwa Kongresowego .	D. P. 18—46.
1919 r.	3. I.	Dekret tymczasowy o urządzeniu i działalności inspekcji pracy	D. P. 5.—90.
„	16. I.	Dekret o utworzeniu Ministerstwa Robót Publicznych	D. P. 8—118.
„	4. II.	Dekret o samorządzie miejskim . . .	D. P. 13—140.
„	21. II.	Rozporządzenie Min. Spraw Wewn. o postępowaniu karno-administracyjnem	Monitor Polski Nr. 46.
„	24. VII.	Ustawa o policji państwowej	D. P. 61—363.
„	19. VII.	Zasadnicza ustawa sanitarna	D. P. 63—371.
„	1. VIII.	Ustawa o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej	D. P. 64—385
„	31. VII.	Ustawa w przedmiocie utworzenia Prokuratorji Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej	D. P. 65—390.
„	31. VII.	Ustawa o tymczasowej organiczacji władz i urzędów skarbowych	D. P. 65—391.
„	2. VIII.	Ustawa tymczasowa o organizacji władz administracyjnych II instancji	D. P. 65—395.
„	28. VIII.	Rozporządzenie Rady Ministrów o tymczasowej organizacji powiatowych władz administracyjnych I-ej instancji na obszarze b. zaboru rosyjskiego . .	D. P. 72—426.
1920 r.	30. I.	Ustawa o zniesieniu Sejmu i Wydziału Krajowego b. Królestwa Galicji i Lodomerji z Wielkiem Księstwem Krakowskiem	D. U. 11—61.
„	4. VI.	Ustawa o tymczasowym ustroju władz szklnych	D. U. 50—304.
„	15. VII.	Ustawa konstytucyjna zawieraąjca statut organizacyjny Województwa Śląskiego.	D. U. 73—497.
„	3. XII.	Ustawa o tymczasowej organizacji wradz administracyjnąch II instancji (województw) na obszarze b. Królestwa. Ga-	

	licji i Lodomerji z W. Ks. Krakowskiem, oraz na wchodzących w skład Rzeczypospolitej Polskiej Spiszu i Orawy . .	D. U. 117— 768
1921 r. 26. I.	Rozporządzenie Ministra Wyznań Rel. i Ośw. Publ. wydane w porozumieniu z Min. b. dzielnicy pruskiej w przedmiocie tymczasowego ustroju władz szkolnych na obszarze tej dzielnicy .	D. U. 46—283.
„ 4. II.	Ustawa o unormowaniu stanu prawnopolitycznego na ziemiach, przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminarvjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12. X. 20 r.	D. U. 16—93.
„ 8. II.	Rozporządzenie Ministra Wyznań Rel. i Oświecenia Publ. wydane w porozumieniu z Min. Spraw Wewn. w przedmiocie tymczasowego ustroju władz szkolnych na obszarze b. Galicji. . .	D. U. 16—97.
„ 16. III.	Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie statutów organizacyjnych Ministerstw i Urzędów	Monit. Polski 74.
„ 3. VI.	Ustawa o kontroli państwowej . . .	D. U. 51—314.
„ 12. VIII.	Rozporządz. Min. b. Dzielnicy Pruskiej o zmianie ordynacji miejskiej dla sześciu wschodnich prowincji monarchji pruskiej z dn. 30 maja 1853 r. (Zbiór Ustaw Pruskich, str 261) i o przeprowadzeniu wyborów komunalnyah w miastach b. dzielnicy pruskiej , ...	D. U. 71—490.
„ 1. XII.	Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie przekazania Ministrowi Przemysłu i Handlu wszystkich spraw, związanych z marynarką handlową	D. U. 103—742.
1922 r. 10. II.	Rozporządzenie Ministra b. Dzielnicy Pruskiej wprowadzające zmiany obowiązujących przepisów o organizacji prowincjonalnych władz administracyjnych ogólnego Zarządu, t. j. Wojewodów i Urzędów Wojewódzkich na obszarze b. dzielnicy pruskiej	D. U. 22—188.
„ 30. III.	Ustawa w przedmiocie przedłużenia okresu urzędowania organów samorządowych na obszarze b. zaboru rosyjskiego	D. U. 28 p.—225.
„ 8. VI.	Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie organizacji władz administracyjnych II instancji na ziemi Wileńskiej .	D. U. 47—410.

1922 r. 17. VI.	Rozporządzenie w przedmiocie ustroju władz administracyjnych i samorządowych na obszarze Województwa Śląskiego	D. U. Śląs. Nr. 1. p. 2,
„ 3. VIII.	Ustawa o Najwyższym Trybunale Administracyjnym	D. U. 67—600.
1923 r. 1. VI.	Ustawa w przedmiocie zmiany ustawy z dn. 21. X. 1919 r. o organizacji statystyki administracyjnej	D. U. 60—436.
„ 4. VII.	Ustawa o organizacji i zakresie działania Głównego Urzędu Likwidacyjnego	D. U. 75—585.
„ 6. VII.	Ustawa o ustanowieniu urzędu Ministra Reform Rolnych	D. U. 71—556.
„ 31. VII.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej w przedmiocie wydania regulaminu Najwyższego Trybunału Administracyjnego	D. U. 80—630.
„ 1. VIII.	Ustawa w sprawie środków prawnych od orzeczeń władz administracyjnych .	D. U. 91—712.
„ 11. VIII.	Umowa o tymczasowem uregulowaniu przepisów komunalnych	D. U. 94—747.
„ 28. XI.	Ustawa w przedmiocie zniesienia Ministerstwa Zdrowia Publicznego . . .	D. U. 131—1060.
„ 5. XII.	Ustawa w przedmiocie zniesienia Ministerstwa Poczt i Telegrafów	D. U. 131—1061
1924 r. 18. I.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej w przedmiocie ustanowienia Generalnej Dyrekcji Poczt i Telegrafów	D. U. 9—85.
„ 18. I.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej w przedmiocie rozdziału kompetencji Ministra Zdrowia Publicznego	D. U. 9—86.
„ 20. I.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej w przedmiocie ustanowienia statutu dla Banku Emisyjnego	D. U, 8—75.
„ 31. V.	Rozporządzenie Ministra Skarbu o statucie Banku Gospodarstwa Krajowego	D. U. 46—478.
„ 17. VI.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej o obowiązku i sposobie pokrywania wydatków przez związki komunalne	D. U. 51—522.
„ 26. VI.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej o statucie wydawnictwa „Monitor Polski“ Dziennik Urzędowy Rzeczypospolitej Polskiej	D. U. 55—546.
„ 26. VI.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej w przedmiocie statutu Polskiej Agencji Telegraficznej	D. U. 55—547.

1924 r. 27. VI.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej o Państwowej Kasie Oszczędności	D. U. 55—545.
„ 28. VI.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej o statucie przedsiębiorstwa „Polskie Lasy Państwowe“	D. U. 56—570.
„ 12. VI.	Ustawa o zakresie działania Ministra Kolei Żel. i organizacji urzędów kolejowych	D. U. 57—580.
„ 9. VII.	Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społ. w sprawie ustanowienia i kompetencji Głównego Urzędu Ubezpieczeń	D. U. 63—619.
„ 18. VII.	Ustawa o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia	D. U. 67—650.
„ 31. VII.	Ustawa w przedmiocie uregulowania stosunków celnych	D. U. 80—777.
„ 31. VII.	Ustawa o wprowadzeniu niektórych zmian w ustawie z dnia 11 sierpnia 1923 r. o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych	D. U. 73—719.

SPIS RZECZY.

Przedmowa 3

CZĘŚĆ PIERWSZA.

Władze Państwowe.

I. Ciała ustawodawcze 5
II. Prezydent Rzeczypospolitej 7
III. Rada Ministrów i Ministrowie
1) Rada Ministrów 8
2) Ogólna organizacja Ministerstw 9
3) Poszczególne Ministerstwa 10
IV. Organy niewchodzące w skład Ministerstw
1) Zależne bezpośrednio od Prezesa Rady Ministrów
a) Najwyższa Komisja Dyscyplinarna 21
b) Prokuratorja Generalna . . . . . —
c) Nadzwyczajny Komisarz Oszczędnościowy . . . . —
d) Wydawnictwo „Monitor Polski“ 22
e) Polska Agencja Telegraficzna . . . . . —
2) Kancelarja Cywilna Prezydenta Rzeczypospolitej . . . . —
3) Pocztowa Kasa Oszczędności . . . . . —
4) Bank Gospodarstwa Krajowego 24
V. Najwyższa Izba Kontroli . . . . . —
VI. Władze administracyjne II instancji ogólnego zarządu 26
VII. Władze administracyjne niezespolone z ogólną administracją państwową
a) władze skarbowe 32
b) władze szkolne 34
c) inne władze 35
VIII. Władze administracyjne I instancji 36
IX. Odwołania od orzeczeń władz administracyjnych:
a) w toku instancji 39
b) wznowienie postępowania . . . . . —
c) odwołania od orzeczeń karno-administracyjnych . . . —
X. Sądownictwo administracyjne . . . . . —

CZĘŚĆ DRUGA.

Władze samorządowe

I. Uwagi ogólne 4
II. Organy samorządu w b. zaborze rosyjskim
1) Samorząd miejski 45
2) Samorząd wiejski 47
3) Samorzad powiatowy . . . . . „
III. Organy samorządu w Małopolsce i w b. dzielnicy pruskiej . 49
IV. Gospodarka samorządu 50
Tabela stanowisk, tytułów i stopni służbowych 54
Wykaz Ustaw i Rozporządzeń. 75
Spis rzeczy 79